

Organization for Security and
Co-operation in Europe
OSCE Mission in Kosovo

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju MISIJA NA KOSOVU

Višejezičko zakonodavstvo na Kosovu i njegovi izazovi

Februar, 2011.

Odricanje od odgovornosti:

Zvanična verzija ove publikacije pisana je na engleskom jeziku. Sve druge jezičke verzije ove publikacije predstavljaju prevod sa originalne engleske verzije i ne smatraju se zvaničnim dokumentima.

SADRŽAJ

REZIME.....	4
1. UVOD.....	5
2. VIŠEJEZIČKO ZAKONODAVSTVO NA KOSOVU: NACRT ZAKONA	6
2.1. Nacrt zakona na centralnom nivou	6
2.1.1. Ministarska faza	7
2.1.2. Međuministarska faza	9
2.1.3. Faza predavljanja zakona u Skupštini Kosova.....	11
2.1.4. Faza objavljivanja zakona u Službenom listu.....	12
2.1.5. Zapisnici sa zasedanja Skupštine – sredstvo za autentično tumačenje kao rešenje za protivrečne jezičke verzije zakona	13
2.1.6. Prevod sekundarnog zakonodavstva	13
2.2. Nacrt zakonskih propisa na lokalnom nivou.....	14
2.2.1. Opšti pregled.....	14
2.2.2. Proces izrade opštinskih propisa.....	14
2.3. Poboljšanje kvaliteta višejezičkog zakonodavstva	18
3. VIŠEJEZIČKO ZAKONODAVSTVO NA KOSOVU: VAŽEĆE ZAKONODAVSTVO.....	20
3.1. Izvršni i zakonodavni ogranak.....	20
3.2. Sudski ogranak.....	23
4. MEHANIZMI NADZORA I OBUKE.....	24
4.1. Komisija za jezike.....	25
4.2. Jedinice za ljudska prava	26
4.3. Ministarstvo lokalne uprave.....	27
5. ZAKLJUČAK	28
6. PREPORUKE	29

GLOSAR

KIJU	Kosovski institut za javnu upravu
OKZ	Opštinska kancelarija za zajednice
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
MEF	Ministarstvo ekonomije i finansija
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MLU	Ministarstvo lokalne uprave
MRSZ	Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu
MP	Ministarstvo pravde
OKZP	Opštinska kancelarija za zajednice i povratak
MJU	Ministarstvo javne uprave
KPUP	Kancelarija za pravne usluge i podršku (Kabinet premijera)
KOSL	Kancelarija za objavljivanje Službenog lista
KP	Kabinet premijera
OEBS	Misija na Kosovu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju
UNMIK	Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu

REZIME

Potpuna primena pravnog okvira koji garantuje ravnopravnu upotrebu službenih jezika u procesu izrade zakonodavstva na Kosovu predstavlja izazov. Kosovske institucije su dužne da poštuju ravnopravnu upotrebu službenih jezika u svom radu. Međutim, bez obzira na to što zakonodavna tela primenjuju višejezički zakonodavni sistem, Misija OEBS-a na Kosovu (OEBS) uočila je da prevod nacrti i usvojenih zakona i dalje nije zadovoljavajući ni na centralnom ni na lokalnom nivou. Pravni okvir u tom pogledu pruža veoma dobre garancije za zaštitu jezičkih prava različitih zajednica. Međutim, treba poboljšati odgovarajuću primenu i sprovođenje. Ako se to ne učini, može doći do posrednog isključivanja zajednica iz javnih poslova, kao i do drugih povreda ljudskih prava. Poštovanje jezičkih prava ne samo da podržava načela jednakosti i nediskriminacije, već i obavezuje javne institucije da stvore neophodne uslove za uživanje ovih prava.

OEBS je zapazio uobičajenu praksu lošeg prevoda zakona i znatna neslaganja između različitih jezičkih verzija zakonodavstva, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Odredbe koje uređuju prevod nacrti zakona nisu dovoljno jasne, i ne postoji dovoljna svest o njihovom značaju za uključivanje zajednica. Praksa sistematske lekture i korekture nije uspostavljena na nivou zakonodavnih institucija. Štaviše, više od jedne trećine opština ne prevodi svoje nacrti i usvojeno zakonodavstvo na sve službene jezike. Takva praksa dovodi do pravne nesigurnosti i narušava načelo jednakosti pred zakonom, te dovodi u pitanje koherentno i pravično ostvarivanje prava pripadnika svih zajednica. Na taj način se gubi poverenje javnosti u institucije i vladavinu prava. Što se tiče nadzorne uloge Komisije za jezike i Ministarstva lokalne uprave, tu ima prostora za poboljšanje. Stabilan i funkcionalan nadzorni mehanizam od suštinske je važnosti za osiguravanje jednake upotrebe službenih jezika u zakonodavstvu i neophodnog kvaliteta prevoda.

Opšta budžetska ograničenja u javnom sektoru, nedovoljan broj zaposlenih, nedostatak kvalifikovanih prevodilaca i obuke, zajedno sa slabom informisanošću javnosti o važnosti jezičkih prava, glavne su prepreke višejezičkom zakonodavnom sistemu na Kosovu. Prema tome, treba ojačati mehanizme koji garantuju usklađenost sa zahtevima višejezičkog zakonodavstva. U tom smislu, ministarstva treba da osiguraju dostupnost nacrti zakonodavstva na svim službenim jezicima tokom sastanaka radnih grupa za zakonodavstvo. Ministarstvima se takođe savetuje da preciznije uredi prevođenje nacrti zakona i izmena i dopuna pre podnošenja zakonodavstva Skupštini Kosova. Na lokalnom nivou, opštine treba da osiguraju osnivanje prevodilačke jedinice u svakoj opštini. U okviru svoje nadzorne uloge, Ministarstvo lokalne uprave može razmotriti osiguravanje dostupnosti svih opštinskih akata na svim službenim jezicima te opštine. Pored toga, Komisija za jezike, Kosovski institut za javnu upravu i prevodilačke jedinice na centralnom nivou moraju imati adekvatne finansijske resurse za ispunjavanje svojih dužnosti i obaveza u podržavanju potpunog uživanja jezičkih prava na Kosovu.

1. UVOD

OEBS ima mandat, *inter alia*, da promovira ljudska prava i vladavinu prava. U tom smislu, on sprovodi aktivnosti kako bi osigurao da su uspostavljeni odgovarajući mehanizmi za zaštitu ljudskih prava i javnu odgovornost. Da bi se sprečile moguće povrede ljudskih prava u ranoj fazi, OEBS preispituje *inter alia* odabrane nacрте primarnog i sekundarnog zakonodavstva u pogledu njihove usklađenosti sa standardima ljudskih prava i načelima vladavine prava i izveštava o sistemskim nedostacima.¹

Zakonodavstvo je glavni instrument javnih institucija za uređivanje svih oblasti života, uključujući i ponašanje pojedinaca. Na taj način stvaraju se prava i obaveze. Prema tome, očekuje se da zakonodavstvo garantuje skup osnovnih zaštitnih mehanizama svima na koje se ono odnosi, uključujući i načelo zakonitosti i načelo jednakosti pred zakonom.² Kosovske institucije su odgovorne za stvaranje adekvatnih uslova za potpuno i efikasno učešće svih zajednica u javnim poslovima. Ovo se smatra preduslovom za zaštitu interesa svih zajednica. Jezik je osnovno sredstvo za zaštitu ovih interesa jer se tako olakšava efikasno učešće.

Albanski i srpski su službeni jezici u skladu sa pravnim okvirom.³ U nekim opštinama turski i bosanski takođe imaju status službenog jezika u opštini.⁴ Službeni jezici imaju ravnopravan status u kosovskim institucijama i sve osobe imaju jednaka prava na njihovu upotrebu u tim institucijama.⁵

Kosovske institucije primenjuju višejezički zakonodavni sistem u kome su sveobuhvatna jezička prava različitih zajednica zaštićena zakonodavnim okvirom i međunarodnim instrumentima. Stoga, sve zakone i druge propise treba izraditi, usvojiti i objaviti na svim službenim jezicima. Pravni okvir zahteva da primarno zakonodavstvo bude objavljeno na pet jezika (albanskom, srpskom, turskom, bosanskom i engleskom).⁶ Međutim, ne postoje takve odredbe u vezi sa objavljivanjem sekundarnog zakonodavstva na tim jezicima.⁷ Službeni dokumenti se uglavnom objavljuju na službenim jezicima, odnosno, albanskom i srpskom jeziku. Međutim, Zakon o upotrebi jezika predviđa da kosovske institucije koriste engleski jezik u svom radu, kontaktima i službenim dokumentima za vreme mandata Misije

¹ OEBS preispituje nacрте zakona i druge propise i proceni njihovu usklađenost sa standardima ljudskih prava i vladavine prava. Akcenat je stavljen na zakonodavstvo koje može da utiče na ljudska prava.

² Načelo zakonitosti zahteva da zakonski propisi budu dostupni, precizni i predviđivi (videti *Sunday Times protiv Velike Britanije*, Presuda Evropskog suda za ljudska prava od 26. aprila 1979, stav 49). Nužno je da se zakonodavstvo izdaje i objavljuje na propisan i zakonski uređen način. U kontekstu Kosova, to takođe podrazumeva da je zakonodavstvo dostupno na svim službenim jezicima. Štaviše, načelo jednakosti pred zakonom priznaje da svako mora biti jednako tretiran pred zakonom. U sistemu višejezičkih zakona, jednakost pred zakonom može biti osigurana samo ako su različite jezičke verzije zakona i drugih propisa u potpunosti usklađene.

³ Videti član 2(1) Zakona br. 02/L-37 o upotrebi jezika, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/51, 20. oktobar 2006. Takođe videti član 5 (1) Ustava.

⁴ Član 2 (3) Zakona o upotrebi jezika navodi da „u opštinama u kojima živi zajednica čiji maternji jezik nije službeni jezik, a koja čine najmanje pet (5) procenta ukupnog stanovništva u toj opštini, jezik te zajednice ima status jezika u službenoj upotrebi u opštini i koristi se ravnopravno sa službenim jezicima. Bez obzira na gore navedeno, izuzetak je opština Prizren gde turski jezik ima status službenog jezika“. U skladu sa tim, turski ima status službenog jezika u opštinama Prizren i Mamuša/Mamushë/Mamuša, dok bosanski jezik ima takav status u opštinama Prizren, Dragash/Dragaš, Pejë/Peć i Istog/Istok.

⁵ Videti članove 2(2) i 2(3) Zakona o upotrebi jezika.

⁶ Videti član 5(4) Zakona o upotrebi jezika i član 5. Zakona br. 03/L-190 o Službenom listu, 4. avgust 2010.

⁷ U skladu sa članom 4. stav 2. tačka 2.8 Zakona br. 03/L-190 o Službenom listu, sekundarno zakonodavstvo se objavljuje na internet stranici Službenog lica samo na zahtev premijera.

privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK).⁸ Stoga se podzakonska akta obično prevode na albanski, srpski i engleski jezik.

Na osnovu ravnopravnog statusa službenih jezika, pravni okvir propisuje da su sve službene jezičke verzije zakona jednako verodostojne. Prema tome, bitna je potpuna podudarnost različitih verzija kao i zadovoljavajući kvalitet svake verzije.

U pogledu gore navedenog, izveštaj ocenjuje trenutni status višejezičkog sistema zakonodavstva na Kosovu i ističe njegove izazove i nedostatke, te analizira u kojoj meri se u zakonodavnom okviru na Kosovu ravnopravno upotrebljavaju službeni jezici. Izveštaj je prvenstveno usmeren na aktere uključene u izradu višejezičkog zakonodavstva kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Namera mu je da naglasi presudnu važnost koju ima postizanje visokog kvaliteta u svim jezičkim verzijama nacrti i usvojenih zakona. U izveštaju je akcentat stavljen na službene jezike, bez obzira na pravno priznatu važnost engleskog jezika u zakonodavnom procesu.

Izveštaj se sastoji od šest delova. Nakon kratkog uvoda u prvom delu, u drugom delu je dat pregled procesa izrade višejezičkih propisa kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Prvo, proces izrade zakonskih propisa na centralnom nivou pomno se prati od početnog stadijuma na nivou ministarstva koje ga predlaže pa sve do njegovog objavljivanja u Službenom listu, naglašavajući prakse prevođenja i nedostatke. Drugo, predstavljeni su praksa i iskustvo relevantnih aktera na lokalnom nivou. U trećem delu se govori o višejezičkom zakonodavstvu i ocenjuje se praktični uticaj jezičkih grešaka, uz davanje konkretnih primera. Četvrti deo ističe ulogu mehanizama nadzora i obuke na Kosovu, s ciljem praćenja i osiguravanja dostupnosti propisa na službenim jezicima. Na kraju, izveštaj se završava zaključkom u petom delu i skupom preporuka u šestom delu.

Metodološki, izveštaj je kao dugoročna procena proistekao iz tri glavna izvora: a) dugoročne aktivnosti preispitivanja i analize zakonodavstva na Kosovu, koje je OEBS sproveo do avgusta 2011, (b) strukturiranih razgovora koje je obavio OEBS. Razgovori su obavljani sa relevantnim zvaničnicima na centralnom nivou koji su uključeni u proces izrade zakona i njihovo dugoročno sprovođenje. Među intervjuisanim službenicima bili su i opštinski pravници, opštinski prevodioci, predstavnici zajednica i zvaničnici koji rade u opštinskim administrativnim odeljenjima. Razgovore su u junu i julu 2010. vodili timovi OEBS-a u 33 opštine koje primenjuju kosovski pravni sistem; i (c) podataka koje OEBS neprestano prikuplja u svim kosovskim opštinama putem konsultacija sa lokalnim zvaničnicima koji učestvuju u zakonodavnom procesu na lokalnom nivou.

2. VIŠEJEZIČKO ZAKONODAVSTVO NA KOSOVU: NACRT ZAKONA

2.1. Nacrt zakona na centralnom nivou

U ovom delu dat je pregled procesa izrade višejezičkih zakonskih propisa na centralnom nivou. On ispituje proces od njegove početne faze u ministarstvu koje ga predlaže, preko međuministarske i faze u Skupštini Kosova, do njegovog objavljivanja u Službenom listu. Procena u ovom delu proizlazi iz strukturiranih razgovora sa relevantnim zvaničnicima u

---

⁸ Videti član 34. Zakona o upotrebi jezika.

odabranim ministarstvima, Kabinetu premijera (KP), Skupštini Kosova i Kancelariji za objavljivanje Službenog lista (KOSL).⁹

U praksi, prevod rade službenici javne administracije ili ugovoreni prevodioci. Izbor prevodilačke prakse u potpunosti je diskreciono pravo ministarstva koje predlaže zakon, jer ne postoji pravni akt koji uređuje pitanje internog prevođenja.¹⁰ U slučajevima kada je prevod ustupljen ugovorenim prevodiocima, primenjuju se interni postupci nabavke. U tom smislu, zvaničnici sa kojima se razgovaralo rekli su da su zadovoljni prevodom koji nude angažovani prevodioci.¹¹ Međutim, bilo je i slučajeva kada je ukazano na slab prevod nacrtu zakona od strane angažovanih prevodioca.¹² Rezultat toga je da u prevedenim verzijama nacrtu pravnih akata redovno dolazi do nepravilne upotrebe pravne terminologije i drugih prevodilačkih grešaka.

Broj prevodilaca u ministarskim prevodilačkim jedinicama u velikoj meri se razlikuje i kreće se u opsegu od jednog do petoro prevodilaca po ministarstvu.¹³ Međutim, nedovoljan broj prevodilaca pojavljuje se kao zajednički problem, a teško je zaposliti kvalifikovane kandidate zbog budžetskih ograničenja u javnom sektoru.¹⁴ Kao rezultat toga, osobe koje popunjavaju pozicije ministarskih prevodilaca često nemaju odgovarajuće kvalifikacije i radno iskustva u struci. Prema rečima ispitanika, profesionalno usavršavanje zajedno sa motivacionim činiocima, kao što je povećanje plata, mogla bi uspešno da reši takve probleme.

2.1.1. Ministarska faza

Poslovnik o radu Vlade je osnovni pravni instrument kojim se uređuje proces izrade zakonodavstva na centralnom nivou.¹⁵ On definiše pojedine faze procesa izrade zakonskih propisa kako na nivou ministarstva tako i na međuministarskom nivou, ulogu različitih uključenih aktera i specifične zahteve izrade nacrtu.

Prvi nacrt pravnog akta priprema pravna kancelarija nadležnog ministarstva u saradnji sa tematski relevantnim odeljenjem. Nakon toga, stalni sekretar ministarstva donosi odluku o uspostavljanju međuministarske radne grupe¹⁶ za preispitivanje nacrtu zakona. Ova radna

⁹ Predstavnici pravnih odeljenja intervjuisani su u sledećim ustanovama: KP (pravnik), 24. juna 2010; Ministarstvo pravde (MP) (pravnik), 16. juna 2010; Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) (direktor Pravnog odeljenja), 22. juna 2010; Ministarstvo javne uprave (MJU) (pravnik i koordinator Jedinice za ljudska prava), 30. juna 2010; Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ) (pravnik), 30. juna 2010; Ministarstvo za zajednica i povratak (MZP) (pravnik i predstavnici Jedinice za ljudska prava), 15. juna 2010; Ministarstvo lokalne uprave (MLU) (direktor Pravnog odeljenja), 29. jula 2010; i Skupština Kosova (direktor Pravnog odeljenja), 6. jula 2010.

¹⁰ Na primer, Ministarstvo pravde koristi svoje interne prevodilačke kapacitete, a MUP se uglavnom oslanja na spoljne angažovane prevodioce.

¹¹ Većina ispitanika deli mišljenje da su prevodilačke usluge spoljnih angažovanih prevodioca kvalitetnije od usluga koje nude interne prevodilačke jedinice.

¹² To je primećeno u MP i MJU.

¹³ Na to je ukazala Komisija za jezike na osnovu izveštaja koji je sastavila bivša Jedinica za praćenje upotrebe službenih jezika u kosovskim centralnim institucijama, april-decembar 2009. Ispitani partneri su takođe potvrdili da do velike razlike u broju prevodilaca u prevodilačkim službama kosovskih ministarstava dolazi zbog različitih praksi ugovaranja prevodilačkih usluga.

¹⁴ Navodno, kvalifikovani kandidati često pronalaze bolje plaćen posao na Kosovu, uključujući i rad u međunarodnim organizacijama.

¹⁵ Videti član 1. Uredbe Vlade br. 1/2007 o Poslovniku o radu Vlade, 24. januar 2007; Vlada je 7. septembra 2011. izdala novu Uredbu br. 09/2011o Poslovniku o radu Vlade Republike Kosovo; po rečima predstavnika KPUP, kosovske institucije će relevantne odredbe o procesu izrade zakonodavstva primenjivati tek nakon usvajanja Kosovske zakonodavne strategije za 2012.

¹⁶ Odluka stalnog sekretara takođe uključuje sastav radne grupe.

grupa sastoji se od članova iz različitih odeljenja unutar resornog ministarstva, uključujući i predstavnike pravne kancelarije koja koordiniše rad radne grupe.¹⁷ Jedinica za ljudska prava određenog ministarstva poziva se da učestvuje u procesu izrade.¹⁸ Osim toga, ministarstvo obavlja konsultacije sa javnošću.¹⁹

Poslovnik o radu Vlade zahteva da nacrt pravnog akta u potpunosti bude spreman i dostupan na albanskom, engleskom i srpskom jeziku pre nego što se podnese Vladi, bilo kom ministarstvu ili vladinoj agenciji, ili bilo kojoj radnoj grupi bilo kog gore navedenog tela.²⁰ Štaviše, sve kosovske institucije su dužne da čuvaju i izdaju sva službena dokumenata na oba službena jezika.²¹ To uključuje i nacрте zakona.²² Ne postoji, međutim, izričita odredba o prevodu tokom rada radnih grupa za izradu zakonskih propisa.

Kosovske institucije su dužne da poštuju ravnopravnu upotrebu službenih jezika u svom radu. To se odnosi i na proces izrade zakonskih propisa u početnoj fazi. Praksa da se radi samo na jednom od službenih jezika predstavlja povredu pravnog okvira i podriva ravnopravan status službenih jezika. Osim toga, takva praksa doprinosi posrednom isključivanju pripadnika nealbanskih zajednica u početnoj fazi procesa izrade.

Prevodilačka praksa

Svi intervjuisani akteri podjednako su se pozivali na Poslovnik o radu Vlade kao na svoju pravnu osnovu i glavni vodič prilikom izrade pravnih akata. Međutim, ispitanici su naveli da je Ministarstvo za zajednice i povratak (MZP) bilo jedino ministarstvo koje je ispunilo svoje obaveze tokom faze izrade zakonodavstva jer je koristilo praksu izrade nacрта na oba službena jezika. Naime, rečeno je da se nacrti zakona pripremaju i obrađuju na albanskom i srpskom jeziku od početka pravnog procesa izrade nacрта i da prevodilac prisustvuje svim sastancima radne grupe. Tako se, prema rečima službenika MZP-a, sve izmene i dopune paralelno unose na oba službena jezika.²³ Važnost usaglašenosti ovog procesa sa pravnim okvirom leži u njegovoj sposobnosti da osigura ravnopravan status službenih jezika i pruži čvrstu osnovu za delotvorno učešće svih zajednica u procesu izrade zakonskog propisa od samog početka.

U drugim ministarstvima prvi nacrt zakonskog teksta obično priprema i preispituje ministarska radna grupa samo na albanskom jeziku.²⁴ Prevod na srpski i engleski jezik radi se tek kada je prvi nacrt zakona završen. Neki ispitanici su naveli da se prevod na engleski ili

---

¹⁷ Videti član 26. (1) i primenu Poslovnika o radu Vlade.

¹⁸ Videti član 10 (5) Administrativnog uputstva br. 2007/4 za jedinice za ljudska prava u Vladi Kosova.

¹⁹ Videti član 27 (1) Poslovnika o radu Vlade; ova odredba, međutim, nije jasno u pogledu vremena i načina na koji se vode javne konsultacije.

²⁰ Videti član 36 (1) Poslovnika o radu Vlade. Osim toga, član 27. Poslovnika o radu Vlade propisuje da je pravna kancelarija odgovorna za postupke izrade prvog nacрта u skladu sa načelima izrade Poslovnika o radu Vlade.

²¹ Videti član 4 (5) Zakona o upotrebi jezika.

²² Deo 2 (b) Zakona br. 2003/12 o pristupu službenim dokumentima, proglašen 6. novembra 2003. Uredbom UNMIK-a br. 2003/32 ima uključivu definiciju „dokumenta“, koja obuhvata bilo koji sadržaj, bez obzira na oblik (npr. papir, elektronski ili vizuelni), o politikama, aktivnostima i odlukama institucija. Deo 3 (3.3) istog Zakona uključuje sve dokumente koje drži, sastavi ili primi neka institucija i koje čuva u svom posedu u okviru zakona. Slične uključive odredbe koriste se u Zakonu br. 03/L-215 o pristupu javnim dokumentima, koji je stupio na snagu 25. novembra 2010.

²³ OEBS je, međutim, dobio izveštaje da MZP nije dosledno primenjivao takvu praksu na sastancima radne grupe za opštinske kancelarije za zajednice i povratak.

²⁴ To je primećeno u MP-u, MUP-u, MJU, MRSZ-u, MLU kao i u KP-u.

srpski jezik radi na *ad hoc* osnovi, samo na zahtev članova radne grupe.²⁵ U većini slučajeva, međutim, cela početna faza procesa izrade na centralnom nivou vodi se samo na albanskom jeziku.

Prema rečima ispitanika, nedostatak prevoda u različitim fazama procesa izrade posledica je nedostatka kvalifikovanih ljudskih i finansijskih resursa. Osim toga, zakonodavni obim posla u nekim ministarstvima, kao što su Ministarstvu lokalne uprave (MLU), Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) ili Ministarstvo pravde (MP), dosta je veći nego u nekim drugim ministarstvima, kao na primer MZP. Takođe, često su u sastavu radnih grupa isključivo pripadnici zajednice kosovskih Albanaca i učesnici iz drugih zajednica koji govore albanski. Navodno, to dodatno doprinosi nespremnosti da se prevedu izmene i dopune tokom radnog procesa ministarske radne grupe. U principu, relevantni akteri ne smatraju potrebnim ili opravdanim da se nacrti zakona prevedu još u početnoj fazi.

2.1.2. Međuministarska faza

Nakon što određeno ministarstvo dovrši predlog pravnog akta, on se prosleđuje Kancelariji za pravne usluge i podršku (KPUP) pri KP-u na prvo preispitivanje, pre uspostavljanja međuministarske radne grupe.²⁶ Dostupnost nacrti zakona na albanskom, srpskom i engleskom jeziku jedan je od osnovnih preduslova za pozitivnu ocenu od strane KPUP-a²⁷ kao i za njegovu preporuku stalnom sekretaru KP-a da se uspostavi međuministarska radna grupa. Ova radna grupa se često sastoji od predstavnika KPUP, različitih ministarstava, zvaničnika iz drugih relevantnih kosovskih institucija i međunarodne zajednice.²⁸ Osim toga, obično se u ovoj fazi predstavnici građanskog društva pozivaju da učestvuju u procesu zakonodavne izrade.²⁹ Međuministarska radna grupa je obično veća i šira po svom sastavu od ministarske radne grupe. Dakle, redovan prevod izmena i dopuna i verzija nacrti zakona još je važniji u ovoj fazi, jer doprinosi direktnom učešću nealbanskih zajednica u javnom procesu donošenja odluka.

Nakon što je dovršen na nivou međuministarske radne grupe, nacrt zakona se vraća KPUP-u na konačno preispitivanje. Nakon što KPUP preispita prethodne proceduralne korake i uradi bilo koje izmene i dopune u skladu sa članom 36. Poslovnika o radu, Vlada kojom predsedava premijer odlučuje da li predlog zakona treba dostaviti Skupštini Kosova.³⁰ Treba napomenuti da je u septembru 2011. vlada usvojila novi Poslovnik o radu koji predviđa ranije konsultacije tela za izradu nacrti sa relevantnim institucijama, uključujući konsultativne savete za zajednice³¹, pre podnošenja pravnog akta na razmatranje od strane vlade.

²⁵ To je primećeno u MRSZ-u, MJU i MUP-u, kao i u KP-u.

²⁶ Videti član 29 (3) Poslovnika o radu Vlade, međuministarska radna grupa je takođe poznata kao „Vladina radna grupa“.

²⁷ Videti članove 28, 31, 32. i 36. Poslovnika o radu Vlade.

²⁸ Videti članove 32. i 89. Poslovnika o radu Vlade. Osim ministarstava koja učestvuju u radnoj grupi zbog svog posebnog interesa i/ili svoje stručnosti u vezi sa nacrtom zakona, Ministarstvo ekonomije i finansija (MEF) i MP moraju uvek biti zastupljeni u međuministarskoj radnoj grupi i dati svoje ocene nacrti zakona. Mora biti uključeno i Ministarstvo za evropske integracije (ranije Agencija za evropske integracije - videti Odluku Vlade broj 2/118 od 2. aprila 2010) koje daje svoju ocenu o usaglašenosti nacrti zakona sa *pravnim tekovinama (a quie communittaire)* EU.

²⁹ Poslovnik o radu Vlade ne uređuje detaljno učešće predstavnika građanskog društva. Međutim, član 26. ograničava ministarsku radnu grupu na sedam učesnika; dakle, kao alternativa, predstavnici građanskog društva obično se pozivaju da prisustvuju međuministarskoj radnoj grupi koja je sama po sebi ograničena na 10 učesnika ili 15 učesnika u posebnim slučajevima (član 32 (2) Poslovnika o radu Vlade).

³⁰ Videti članove 32, 33. i 35 (3) Poslovnika o radu Vlade.

³¹ Videti član 7, stav 110. nove Uredbe br. 09/2011 o Poslovniku o radu Vlade Kosova, 7. septembar 2011. Novi proces prethodnih konsultacija u skladu je sa mandatom Konsultativnog saveta za zajednice da

Prevodilačka praksa

Slično ministarskom procesu, izmene i dopune nacrtu zakona tokom sastanka međuministarske radne grupe uglavnom se unose samo u verziju na albanskom jeziku. Izmene i dopune se prevode na engleski i srpski onda kad je nacrt spreman za podnošenje KP-u; usmeni prevod tokom sastanaka radne grupe obično se i ne obezbeđuje. U stvari, OEBS je utvrdio da mnogi ispitanici pogrešno smatraju da su ispunili svoje zakonske obaveze ako nacrt zakonskog teksta prevedu na različite jezike tek kada radna grupa završi nacrt.³²

S druge strane, usmeno prevodenje tokom svakog sastanka radne grupe jeste ključ za efikasnije uključivanje pripadnika nealbanske zajednice. Pogotovo kada je reč o sastancima radnih grupa koji traju nekoliko nedelja, nove verzije nacrtu zakona treba redovno da se prevode kako bi se svi učesnici radne grupe informisali o napretku u procesu izrade i kako bi im se omogućilo da pregledaju da li su dogovorene izmene unete u odgovarajuće verzije nacrtu zakona.

Dodatni problem je u tome što je kvalitet prevoda često vrlo slab, čak i kada se izmene i dopune prevode tokom celog procesa rada međuministarske radne grupe. Prevodioci imaju tendenciju da prevode reči ili fraze doslovno, ne uzimajući u obzir širi pravni kontekst pojedine odredbe. To dovodi do nepreciznih ili čak netačnih prevoda što potencijalno menja značenje člana.³³

Sledeći primeri ukazuju na neprecizne ili netačne prevode koje je OEBS uočio tokom svojih aktivnosti preispitivanja zakonodavstva.

Primeri

Član 3, Nacrt zakona protiv terorizma³⁴

Albanska verzija³⁵ ove odredbe daje definiciju krivičnog dela, dok srpska verzija kvalifikuje isto delo kao prekršaj. Ova greška se ponavlja u celom tekstu.

Kvalifikovanje neke radnje kao krivičnog dela ili prekršaja za rezultat ima različite pravne posledice, koje mogu uticati na osnovna prava i slobode umešanog pojedinca. Tokom pripreme ovog izveštaja, resorno ministarstvo je KPUP-u podnelo noviju verziju Nacrtu zakona protiv terorizma, ali greška još nije ispravljena.

Član 19 (1)(1.4), Nacrt zakona o Ombudsmanu³⁶

---

zajednicama pruži priliku da u ranoj fazi daju svoje komentare na zakonodavstvo ili inicijativu praktične politike koju je pripremila vlada.

³² To je primećeno u MP-u, MUP-u, MJU, MRSZ-u, kao i u KP-u.

³³ To je primećeno u MRSZ-u.

³⁴ Ovaj Nacrt zakona bio je deo Zakonodavne strategije 2010 koja je odobrena Odlukom Vlade br. 02/101 od 30. decembra 2009, a koju je izradio i predložio KP.

³⁵ Napomena: u svrhu upoređivanja verzija zakona i nacrtu zakona na albanskom i srpskom jeziku u ovom izveštaju, engleski prevod naveden u primerima pokazuje razlike koje proizlazi iz OEBS-ovog prevoda članova u tim pojedinim verzijama.

³⁶ Nacrt zakona bio je sastavni deo Zakonodavne strategije 2010 koja je odobrena Odlukom Vlade br. 02/101 od 30. decembra 2009. godine, a koju je izradio i predložio MP. Usvojena je 27. avgusta 2010. godine kao Zakon br. 03/L – 195 o Ombudsmanu; član 19(1)(1.4) je postao član 20(1)(1.4).

U verziji na albanskom jeziku ova odredba glasi „redovni i vanredni pravni lekovi nisu iscrpljeni“³⁷; dok se u verziji na srpskom jeziku navodi da su „redovni i vanredni pravni lekovi iscrpljeni“³⁸.

Loš prevod ove odredbe, koji za posledicu ima neslaganje između prevoda na dva službena jezika, dovodi do zabune u pogledu dostupnosti pravnih lekova. Uprkos OEBS-ovim naporima, ovo neslaganje nije otklonjeno³⁹. Nažalost, ovo pokazuje da se ne obraća pažnja na detalje, a to na kraju ometa napore koji se ulažu u poboljšanje procesa izrade višejezičkog zakonodavstva na Kosovu.

*Član 17 (5), Nacrt zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo*⁴⁰
U verziji na albanskom jeziku ova odredba glasi „prenos vlasništva“⁴¹, za razliku od verzije na srpskom jeziku koja glasi „pristanak na prenos stanarskog prava“⁴².

Vlasništvo i stanarsko pravo su dve različite vrste prava na imovinu, koje podrazumevaju različita prava i obaveze. Gore navedena greška u prevodu nije ispravljena pre podnošenja zakona Skupštini Kosova. U vreme pisanja ovog izveštaja, Skupština je poslala zakon nazad u Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja koje radi na izmenama nacrtu zakona.

Gore navedeni primeri takođe ukazuju na potrebu da se uspostavi mehanizam lekture i korekture, o čemu se detaljnije govori u odeljku C ovog poglavlja.

2.1.3. Faza predstavljanja zakona u Skupštini Kosova

Poslovnik o radu Skupštine Kosova predstavlja glavni instrument koji reguliše organizaciju i funkcionisanje Skupštine Kosova i njenih tela.⁴³ Sledeći ista načela Poslovnika o radu Vlade i Zakona o upotrebi jezika, ovaj instrument zahteva da se svaki nacrt zakona dostavljen Skupštini Kosova na raspravu prevede na albanski, srpski i engleski jezik.⁴⁴

Odsek za harmonizaciju, standardizaciju, pravne savete, istraživanje i biblioteku⁴⁵ pri Skupštini Kosova zadužen je za preispitivanje nacrtu zakona nakon što ih KP podnese Skupštini Kosova. Iako to prevashodno podrazumeva proveru određenih formalnih aspekata (npr., pravne osnove, strukture ili usklađenosti sa pravnim tekovinama EU), ovaj Odsek povremeno uočava i jezičke greške ili neslaganja u prevodu na različite jezike istog nacrtu zakona. Zbog toga preliminarni izveštaj o nacrtu zakona koji Odsek podnosi odborima Skupštine Kosova pre drugog čitanja zakona obično sadrži preporuke o ispravljanju jezičkih

³⁷ Naknadno podvučeno.

³⁸ Naknadno podvučeno.

³⁹ Zakon br. 03/L-195 o ombudsmanu stupio je na snagu 7. septembra 2010.

⁴⁰ Ovaj nacrt zakona predstavljao je sastavni deo Zakonodavne strategije 2010 koja je odobrena Odlukom Vlade br. 02/101 od 30. decembra 2009. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja je izradilo i predložilo zakon.

⁴¹ Naknadno podvučeno.

⁴² Naknadno podvučeno; greška u prevodu nije ispravljena pre podnošenja zakona Skupštini Kosova 2010; greška je ispravljena tek kada je Skupština poslala zakon nazad Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja i kada je on ponovo podnet Skupštini Kosova u avgustu 2011.

⁴³ Videti član 1. Poslovnika o radu Skupštine Kosova, 29. april 2010.

⁴⁴ Videti član 54(2) Poslovnika o radu Skupštine Kosova.

⁴⁵ Videti Uredbu o unutrašnjem funkcionisanju Skupštine Kosova – Aneks 1 o opisu dužnosti zvaničnika Administracije Skupštine, koju je 12. oktobra 2010 donelo Predsedništvo Skupštine; Odeljenje za pravna i proceduralna pitanja sastoji se od Odseka za harmonizaciju, standardizaciju, pravne savete, istraživanje i biblioteku, Odseka za plenarna i proceduralna pitanja i Odseka za pružanje podrške skupštinskim odborima.

grešaka.⁴⁶ Međutim, tek nakon usvajanja zakona Odsek sistematski vrši lekturu i korekturu jezičkih grešaka u zakonu i usklađuje prevod na tri različita jezika.⁴⁷

Prevodilačka praksa

Za vreme održavanja plenarnih sednica Skupštine Kosova (prvo i drugo čitanje), prevodilačka jedinica Skupštine obezbeđuje simultani prevod sa albanskog na srpski, turski, engleski i obratno.⁴⁸ Tokom sastanaka odbora uvek je obezbeđen simultani albansko-srpski prevod i, ukoliko članovi odbora to izričito zahtevaju, albansko-turski prevod. Međutim, ne postoji jezička provera nacrtu zakona u celini niti se pismeno prevode izmene i dopune tokom sastanaka odbora. Nakon što odbori donesu odluku o svakoj izmeni i dopuni, one se direktno unose u verzije nacrtu zakona i na albanskom i srpskom jeziku i u svaku drugu jezičku verziju, ako je potrebno. Kada odbori završe sa radom, Odsek za harmonizaciju, standardizaciju, pravne savete, istraživanje i biblioteku pismeno prevodi nacrtu zakona na engleski jezik, najmanje tri dana pre nego plenarna sednica počne sa razmatranjem i glasanjem o određenom zakonu.

2.1.4. Faza objavljivanja zakona u Službenom listu

Nakon što ga usvoji Skupština Kosova i proglasi predsednik Kosova, zakon se šalje Kancelariji za objavljivanje Službenog lista (KOSL)⁴⁹ radi objavljivanja. Zakon stupa na snagu 15 dana od dana objavljivanja u Službenom listu, osim ako nije drugačije određeno samim zakonom.

Prevodilačka praksa

Skupština Kosova je već usvojila pravni akt koji se dostavlja KOSL-u na objavljivanje. Dakle, KOSL-u su data ograničena ovlašćenja i nije nadležan za proveru kvaliteta jezika usvojenih pravnih tekstova prevedenih na različite jezike. U skladu sa tim, KOSL može da ispravi samo greške u kucanju ili manje pravopisne greške nakon konsultacija sa Skupštinom Kosova.

Službeni list Kosova objavljuje se na albanskom, srpskom, engleskom, turskom i bosanskom jeziku.⁵⁰ KOSL je nadležan za prevod pravnih tekstova na turski i bosanski jezik.⁵¹

---

⁴⁶ Videti član 69. Poslovnika o radu Skupštine u kojem se navode stalni i funkcionalni odbori Skupštine. Ovi odbori su uključeni u razmatranje nacrtu zakona.

⁴⁷ Ova informacija se u najvećem delu zasniva na razgovoru sa predstavnicima Odeljenja za pravna i proceduralna pitanja koji je obavljen 6. jula 2010. Direktor Odeljenja za pravna i proceduralna pitanja izjavio je da nacrti zakona koji se podnose Skupštini Kosova vrlo često sadrže jezičke greške. U većini slučajeva te greške ne utiču na sadržaj nacrtu zakona s obzirom da su to uglavnom gramatičke greške, greške u sintaksi i beznačajne greške u kucanju. Međutim, neke jezičke greške su značajne, zbog čega Odsek za harmonizaciju, standardizaciju, pravne savete, istraživanje i biblioteku mora da posveti više vremena ispravljanju jezičkih grešaka umesto da analizira pravne aspekte nacrtu zakona.

⁴⁸ Otkako je jednostrano proglašena nezavisnost, prevod sa albanskog na engleski jezik finansira Međunarodna civilna kancelarija; ranije je prevod na engleski jezik obezbeđivao UNMIK.

⁴⁹ KOSL je formiran u skladu sa Zakonom br. 03-L-190 o Službenom listu Republike Kosovo, 4. juna 2010, i ima vrlo sličan mandat kao i ranija Kancelarija za upravljanje i administraciju Službenog lista osnovana u skladu sa Zakonom br. 2004/47 o Službenom listu.

⁵⁰ Videti član 5 Zakona 03/L-190 o Službenom listu Republike Kosovo, koji je stupio na snagu 4. avgusta 2010.

⁵¹ Pismeni prevod na turski jezik obavlja se interno; prevod na bosanski jezik obavlja spoljna prevodilačka kompanija.

2.1.5. Zapisnici sa zasedanja Skupštine – sredstvo za autentično tumačenje kao rešenje za protivrečne jezičke verzije zakona

U svetlu načela legalnosti, imperativ je da se različite verzije prevoda istog pravnog akta u potpunosti podudaraju. Nedoslednosti između različitih verzija prevoda istog pravnog akta moraju se izbeći po svaku cenu. To je posebno važno za verzije na službenim jezicima (albanskom i srpskom) koje su podjednako merodavne.⁵² U skladu sa tim, Zakon o službenom listu predviđa da su u slučaju protivrečnosti između različitih verzija dokumenata koji su objavljeni u Službenom listu, verzije na službenim jezicima podjednako autentične.⁵³ Dakle, kada postoje neslaganja između različitih verzija prevoda jednog zakona, prava poruka zakona ostaje predmet tumačenja.

Jedan od načina da se između protivrečnih, mada podjednako verodostojnih, verzija prevoda uspešno utvrdi prava poruka zakona jeste da se pogleda zapisnik rasprave⁵⁴ sa plenarnih sednica Skupštine Kosova ili sa sastanaka odbora za konkretan zakon. Zapisnici rasprava sa plenarnih sednica ili sastanaka odbora nemaju pravni karakter sami po sebi, ali mogu poslužiti kao korisno sredstvo u ispitivanju ili identifikovanju prave volje Skupštine u usvajanju zakona, putem teleološkog tumačenja⁵⁵. Iako poslanici često ne razmatraju svaki stav pojedinačno, sveobuhvatni zapisnici smatraju se vrlo korisnim rešenjem kako bi se izbegla pogrešna ili čak protivrečna tumačenja od strane sudskih i drugih institucija.

2.1.6. Prevod sekundarnog zakonodavstva

U praksi primarno zakonodavstvo postavlja opšta načela i smernice u okviru date oblasti, čime se predviđaju prava i obaveze pravnih ili fizičkih lica. Prema tome, primarni zakoni postavljaju opšti okvir koji uređuje konkretno pitanje kao i uslove koje izvršne vlasti treba da ispune u okviru svog redovnog mandata kako bi se zakonske odredbe sprovele putem podzakonskih akata. Ova podzakonska akta razrađuju odgovarajuću odredbu na detaljniji i praktičniji način.

Na osnovu načela hijerarhije normi, svaka pravna norma proizilazi iz više norme i mora biti u saglasnosti sa njom. U tom smislu, svaka stavka podzakonskih akata mora da bude pravno utemeljena u već postojećem zakonu. Kosovske institucije donose odluke, administrativna uputstva i propise neophodne za sprovođenje zakona, i sve to se može smatrati primerima sekundarnog zakonodavstva.⁵⁶

Kao što je već rečeno, pravni okvir na Kosovu propisuje da se osnovno zakonodavstvo objavljuje na pet jezika⁵⁷. Međutim, ne postoji slična odredba u vezi sa sekundarnim zakonodavstvom. Sekundarno zakonodavstvo se uglavnom prevodi na albanski, srpski i engleski jezik. Međutim, OEBS je uočio da su u nekim slučajevima administrativna uputstva dostupna samo na albanskom jeziku.⁵⁸

⁵² Videti član 5(4) Zakona o upotrebi jezika

⁵³ Videti član 3(2) Zakona br. 2004/47 o Službenom listu.

⁵⁴ Takođe nazvan *Travaux Préparatoires*.

⁵⁵ Teleološko tumačenje razmatra ciljeve Skupštine prilikom usvajanja pravnog akta. Ono služi za popunjavanje praznina koje inače mogu da postoje u pravnom poretku i sprečavanje neprihvatljivih posledica do kojih može doći zbog bukvalnog tumačenja zakona.

⁵⁶ Značajan spisak podzakonskih akata Vlade naveden je u članu 4(3) Poslovnika o radu Vlade.

⁵⁷ Albanski, srpski, turski, bosanski i engleski jezik; videti fusnotu 8, *supra*.

⁵⁸ To je primećeno kod nekih administrativnih uputstava MP-a i Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT). Videti Administrativno uputstvo MP-a br. 152-126/2009 o „Programu i polaganju pravosudnog ispita“ i Administrativno uputstvo MONT-a br. 1/2011 o „Kriterijumima i postupcima

2.2. Nacrt zakonskih propisa na lokalnom nivou

U ovom delu je predstavljen pregled procesa izrade višejezičkog zakonodavstva na lokalnom nivou. Zatim slede podaci o praksi i iskustvu relevantnih aktera u primeni zakonskih propisa prevedenih na više jezika. U predstavljenoj proceni prikazani su rezultati strukturiranih razgovora sa različitim opštinskim zvaničnicima koji su uključeni u proces izrade i primenu višejezičkog zakonodavstva.⁵⁹

2.2.1. Opšti pregled

Opštine predstavljaju osnovne jedinice lokalne samouprave na Kosovu.⁶⁰ Zakonodavni okvir predviđa visok nivo samouređenja u opštinama. Opštine imaju pravo na donošenje pravnih akata kako bi se regulisala pitanja koja su pod njihovom nadležnošću.⁶¹ Uprkos značajnom nivou institucionalne nezavisnosti koji imaju opštine, ova vrsta opštinskih akata pored toga mora da bude u skladu sa svim aspektima pravnog okvira na centralnom nivou.⁶²

S obzirom da proističu iz osnovnog načela ravnopravnosti svih zajednica, opštinski organi su dužni da obezbede da svi stanovnici opštine uživaju svoja prava bez ikakve razlike.⁶³ To takođe podrazumeva upotrebu jezika kao jednu od osnovnih karakteristika neke zajednice. Kao što je ranije navedeno, službeni jezici opština imaju ravnopravan status sa ostalim službenim jezicima na Kosovu.⁶⁴

2.2.2. Proces izrade opštinskih propisa

Institucije na centralnom nivou ne daju opštinama mnogo formalnih smernica o tome kako izraditi opštinske pravne akte. Nema preciznih i jasnih zahteva vezanih za izradu propisa, kao ni sasvim jasno dodeljenih dužnosti organu koji je nadležan za izradu propisa.⁶⁵

U pokretanje i proces izrade opštinskih pravnih akata uključeno je nekoliko aktera. Telo koje najčešće preduzima inicijativu u izradi opštinskih pravnih akata⁶⁶ jeste tematski relevantna

---

nostrifikacije i priznavanja nacionalnih kvalifikacija i akreditacije institucija koje nude kvalifikacije na Kosovu“.

⁵⁹ Ovo uključuje opštine Dečan/Dečane, Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovicu, Gjilan/Gnjilane, Gllgovc/Glogovac, Gračanicu/Graçanicë, Hani i Elezit/Đeneral Janković, Istog/Istok, Junik, Kačanik/Kaçanik, Klokot/Kllokot, Kamenicë/Kamenicu, Klinë/Klinu, Lipjan/Lipljan, Malishevë/Mališevo, Mamuša/Mamushë/Mamušu, Mitrovicë/Mitrovicu, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Pejë/Peć, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priştinë, Prizren, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Skenderaj/Srbicu, Štrpce/Shtërpçë, Suharekë/Suvu Reku, Viti/Vitinu i Vushtrri/Vučitrn.

⁶⁰ Videti član 3. i 4(1) Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, 19.06.2008. Takođe videti poglavlje 1(1.3) Ustavnog okvira za privremenu samoupravu na Kosovu, kao i članove 12. i 124. Ustava.

⁶¹ Videti član 12. Zakona o lokalnoj samoupravi. Pored toga, član 40(2) Zakona o lokalnoj samoupravi predviđa da Skupština opštine ne može preneti svoje ovlašćenje da donosi opšta opštinska akta. Prema tome, Skupština opštine je zakonodavno telo na lokalnom nivou.

⁶² Videti članove 11. i 16. Zakona o lokalnoj samoupravi i član 124(6) Ustava Kosova.

⁶³ Videti član 4(2) Zakona o lokalnoj samoupravi.

⁶⁴ Videti član 2(3) Zakona o upotrebi jezika. Videti fusnote 6 i 7, *supra*.

⁶⁵ Tokom održavanja Radionice za poboljšanje kvaliteta opštinskih akata (inicijativa koju je podržao OEBS, a koja je održana od 27. februara do 1. marta 2011), MLU i zvaničnici sa lokalnog nivoa izjavili su da se MLU nalazi u procesu izrade „Smernica o tehnikama izrade opštinskih akata“ koje bi trebalo da budu završene do kraja 2011. MLU takođe planira da u 2011. godini usvoji Administrativno uputstvo o „Podnošenju, preispitivanju i načinima primene opštinskih akata“. Mada je nacrt smernica dostupan na albanskom, srpskom i engleskom jeziku, nacrt administrativnog uputstva dostupan je samo na albanskom jeziku.

opštinska direkcija, uglavnom u saradnji sa opštinskom pravnom kancelarijom. U nekim slučajevima, zakonodavna inicijativa, osim od direkcija, potiče i od predsednika opštine⁶⁷, predsedavajućeg skupštine opštine⁶⁸ ili odbornika⁶⁹. U nekim drugim slučajevima, komisija⁷⁰, odbor⁷¹ ili radna grupa⁷² rade na izradi ili saraduju u izradi prvobitne verzije opštinskog pravnog akta.

Kada se izradi, prvobitni nacrt se predstavlja predsedniku opštine i relevantnim opštinskim direkcijama na raspravu. Kako bi se ojačala transparentnost opštinskih zakonodavnih tela i pojačalo učešće javnosti u javnim poslovima opštine, svi nacrti pravnih akata moraju biti predmet javne rasprave. Dostupnost ovih akata na ostalim jezicima, u ovoj fazi procesa izrade, omogućava učešće različitih zajednica u izradi opštinskih propisa. Kada se komentari proistekli sa debate unesu u tekst, Odbor za praktičnu politiku i finansije i Odbor za zajednice razmatraju nacrt pravnog akta i nakon toga ga dostavljaju skupštini opštine na usvajanje.

Tokom ovog procesa od suštinskog značaja je delotvorno učešće nevećinskih⁷³ zajednica u procesu donošenja odluka. U tom smislu, nevećinske zajednice imaju svoje stalne predstavnike u opštinskim strukturama, uključujući zamenika predsedavajućeg za zajednice⁷⁴, zamenika predsednika opštine za zajednice⁷⁵, Opštinsku kancelariju za zajednice ili Opštinsku kancelariju za zajednice i povratak⁷⁶, kao i Odbor za zajednice⁷⁷. Sva ova tela, u

---

⁶⁶ To je primećeno u opštinama Dragash/Dragaš, Gjakovë/Đakovica, Gjilan/Gnjilane, Glogovc/Glogovac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Junik (gde je inicijativa za izradu pravnih akata potekla od nadležne opštinske direkcije, ali je opštinski sanitarni inspektor jedini zaposleni u opštini koji izrađuje opštinske propise), Kačanik/Kaçanik, Mamuša/Mamushë/Mamuš, Mitrovicë/Mitrovica, Pejë/Peć, Prizren, Prishtinë/Priština, Podujevë/Podujevo, Rahovec/Orahovac (gde se akteri inicijative menjaju u zavisnosti od vrste i prirode opštinskog zakonodavstva; uglavnom su odgovorni akteri relevantna opštinska direkcija i predsednik opštine), Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Skenderaj/Srbica, Štrpce/Shtërpçë (gde je izradu pravnih akata pokrenuo opštinski direktor opšte uprave u saradnji sa predsednikom opštine), Suharekë/Suva Reka i Vushtrri/Vučitrn.

⁶⁷ To je primećeno u opštinama Gračanica/Graçanicë, Klokot/Klllokot, Lipjan/Lipljan, Novo Brdo/Novobërdë i Viti/Vitina.

⁶⁸ To je primećeno u opštini Ferizaj/Uroševac.

⁶⁹ To je primećeno u Kamenicë/Kamenici, gde je izradu pravnih akata pokrenula opštinska Pravna kancelarija zajedno sa ostalim opštinskim zvaničnicima,

⁷⁰ To je primećeno u nekoliko opština, uključujući i Hani i Elezit/Đeneral Janković, gde su članovi ove komisije opštinski pravници i spoljni stručnjaci. U Istog/Istoku je inicijativu pokrenuo predsednik opštine, predsedavajući Skupštine opštine i odbornici, kao i relevantna opštinska direkcija. U takvim slučajevima, komisija se formira na zahtev predsednika opštine kako bi se izradio prvi nacrt opštinskih propisa. U Malishevë/Mališevu nema standardnog pravila. Ponekad je inicijator pravni savetnik predsednika opštine. U opštinama Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica i Vushtrri/Vučitrn, za izradu opštinskih propisa nadležna je Statutorna komisija opštine.

⁷¹ To je primećeno u opštini Deçan/Dečane, gde inicijativu u izradi propisa preduzimaju ili Statutorni odbor opštine ili relevantna opštinska direkcija.

⁷² To je primećeno u Klinë/Klini, gde je opština izjavila da radnu grupu uglavnom čine predsednik opštine, opštinski direktori, pravnik, opštinski službenik za zajednice, nekoliko odbornika i predstavnici građanskog društva.

⁷³ Termin nevećinske zajednice se u ovom izveštaju odnosi na svaku onu zajednicu koja je bročano manjinska zajednica na nivou opštine.

⁷⁴ Videti član 54. Zakona o lokalnoj samoupravi.

⁷⁵ Videti član 61. Zakona o lokalnoj samoupravi.

⁷⁶ Opštinske kancelarije za zajednice (OKZ) prvobitno su osnovane u skladu sa Uredbom UNMIK-a 2000/45 o samoupravi opština na Kosovu, od 11. avgusta 2000, koja je izmenjena i dopunjena Uredbom UNMIK-a 2007/30 od 16. oktobra 2007. Zakon o lokalnoj samoupravi nije zahtevao obavezno formiranje ovih kancelarija kao opštinskog mehanizama, što znači da nisu sve opštine osnovale OKZ. Vlada Kosova je 12. avgusta 2008. donela Uredbu br. 02/2010 o opštinskim kancelarijama za zajednice i povratak, u kojoj se zahteva da sve opštine uspostave opštinsku kancelariju za zajednice i povratak (OKZP). Ove kancelarije su zamenile OKZ u većini opština u kojima su ranije postojali i obavljaju svoje dužnosti zajedno sa proširenim

okviru svojih mandata, zastupaju i štite interese nevećinske zajednice ili zajednica u njihovoj opštini. Ovaj mehanizam osigurava aktivno učešće zajednica u svim javnim poslovima, uključujući izradu opštinskih propisa.

Međutim, rezultati razgovora otkrili su da su 2010, predstavnici nevećinskih zajednica učestvovali u procesu izrade opštinskih propisa u samo šest opština.⁷⁸ U većini opština, predstavnici nevećinskih zajednica ne uzimaju učešće u procesu izrade opštinskih propisa.⁷⁹ Zvaničnici iz ovih opština opravdavaju ovu činjenicu izjavom da u njihovim opštinama stanuje zanemarljiv broj pripadnika nevećinskih zajednica. Predstavnici nevećinskih zajednica u ostalim opštinama uključeni su u proces izrade samo u ograničenoj meri (npr., samo u vezi sa zakonima koji se tiču zajednica ili prevoda i zadataka koji podrazumevaju jezičku proveru).⁸⁰

U skladu sa pravnim okvirom, svi opštinski pravni akti moraju biti obrađeni, usvojeni i objavljeni na službenim jezicima opštine.⁸¹ Sve verzije opštinskih propisa na službenim jezicima podjednako su merodavne.⁸² Prema tome, opštine su dužne da poštuju ravnopravni status službenih jezika bez obzira na demografski sastav zajednica u opštini. Drugim rečima, opštine gde živi mali broj pripadnika nevećinskih zajednica i dalje su dužne da svoje propise obrađuju i izdaju na albanskom i srpskom jeziku.

---

delokrugom nadležnosti. U nekim opštinama, kao što je Mitrovicë/Mitrovica, OKZ su još uvek funkcionalni dok u nekim drugim opštinama kontakt osobe za zajednice i povratak imenuju predsednici opština (Kacanik/Kaçanik; Gračanica/Gracanice; Malishevë/Mališevo). Proces zatvaranja OKZ-a i formiranja OKZP-a bio je u toku u vreme pripremanja ovog izveštaja, te su razgovori sa zvaničnicima OKZ-a obavljani pre ovih događaja.

⁷⁷ Videti član 53. Zakona o lokalnoj samoupravi.

⁷⁸ Ove opštine uključuju Pejë/Peć (bili su uključeni OKZ, zamenik predsedavajućeg za zajednice i zamenik predsednika opštine za zajednice, ali je na osnovu razgovora sa njima ustanovljeno da njihovo učešće nije bilo stalno i da ima mesta za poboljšane), Istog/Istok (učesće OKZ-a), Klokot/Klllokot (bili su uključeni zamenik predsedavajućeg za zajednice i zamenik predsednika opštine za zajednice, ali u to vreme OKZ nije bio osnovan), Novo Brdo/Novobërdë (zamenik predsednika opštine za zajednice i zamenik predsedavajućeg za zajednice), Prishtinë/Priština (zamenik predsedavajućeg za zajednice), Ranilug/Ranillug (zamenik predsednika opštine za zajednice), Mitrovicë/Mitrovica (zamenik predsedavajućeg za zajednice i zamenik predsednika opštine za zajednice bili su uključeni u fazu predstavljanja zakona u Skupštini opštine).

⁷⁹ To je primećeno u Gjakovë/Đakovici (na osnovu rezultata razgovora, šef OKZ je bio uključen u proces izrade u periodu između 2004. i 2007.), Glllogovc/Glogovcu (gde u vreme obavljanja razgovora nisu bili određeni predstavnici zajednica), Obiliq/Obiliću, Klinë/Klini (iako su pravnici u ovim opštinama rekli da je OKZ uzeo učešće u procesu izrade, sam OKZ nije potvrdio ovu informaciju), Gračanici/Graçanice (u vreme obavljanja razgovora nije postojalo radno mesto zamenika predsednika opštine za zajednice. OKZ i zamenik predsedavajućeg za zajednice nisu bili uključeni), Malishevë/Mališevo (u vreme obavljanja razgovora u opštini nije bilo radnih mesta na kojima su bile zastupljene zajednice. Pored toga, opštinski službenik za zajednice nije bio uključen u proces izrade propisa), Prizrenu (u vreme obavljanja razgovora nije bio imenovan zamenik predsedavajućeg za zajednice i zamenik predsednika opštine za zajednice), Podujevë/Podujevu (u vreme obavljanja razgovora nisu bili imenovani predstavnici zajednica), Dragash/Dragašu, Rahovec/Orahovcu (u vreme obavljanja razgovora radno mesto zamenika predsedavajućeg za zajednice nije bilo uspostavljeno), Suharekë/Suvoj Reci, Vushtrri/Vučitru, Ferizaj/Uroševcu, Gjilan/Gnjilanu, Kamenicë/Kamenici, Hani i Elezit/Đeneral Jankoviću, Viti/Vitini, Kaçanik/Kaçaniku (u vreme obavljanja razgovora u ovoj opštini nisu bila uspostavljena radna mesta predstavnika za zajednice), i u Juniku (u vreme obavljanja razgovora nisu bila uspostavljena radna mesta predstavnika za zajednice).

⁸⁰ To je primećeno u Fushë Kosovë/Kosovu Polju (OKZ i predsedavajući Odbora za zajednice), Lipjan/Lipljanu (Odbor za zajednice i OKZ), Mamuša/Mamushë/Mamuši (zamenik predsednika opštine za zajednice), Mitrovicë/Mitrovici (OKZ i Odbor za zajednice), Skenderaj/Srbici (OKZ), Novom Brdu/Novobërdë (OKZ), Shtime/Štimlju (OKZ), Štrpcu/Shtërpçë (zamenik predsednika opštine za zajednice).

⁸¹ Član 7, stav 7.6 Zakona o upotrebi jezika br. 02/L-37.

⁸² Član 7(6) Zakona o upotrebi jezika; videti spisak službenih jezika navedenih u Poglavlju I.

U slučajevima kada jezik nevećinske zajednice uživa status službenog jezika u opštini, nedostatak prevoda nacrt zakona, ili neuspeh da se obezbedi prevod odgovarajućeg kvaliteta predstavlja kršenje ravnopravnog statusa službenih jezika. To predstavlja i dodatnu prepreku delotvornom i efikasnom učešću predstavnika nevećinskih zajednica u izradi opštinskih propisa, čime se slabi širi mehanizam (npr. pristup pravdi ili delotvornom pravnom leku) zaštite nevećinskih zajednica.

Prevodilačka praksa

Sveukupni rezultati procene intervjuisanih opštinskih zvaničnika pokazuju da 17 opština⁸³ obrađuju i usvajaju nacрте svojih zakonskih propisa na svim službenim jezicima. Tačan momenat prevođenja nacrt pravnih akata varira od opštine do opštine. U nekim slučajevima, to je u samoj početnoj fazi, pre nego što se prvi nacrt dostavi izvršnom ogranku za raspravu.⁸⁴ U drugim opštinama, prevod teksta se radi pre procesa javnih konsultacija⁸⁵, pre pregleda od strane odbora skupštine opštine⁸⁶ ili pre konačnog podnošenja skupštini opštine na odobrenje⁸⁷. Osam opština obezbeđuje prevod propisa na srpski jezik tek nakon što je pravni akt odobren od strane skupštine opštine.⁸⁸ I na kraju, 11 opština redovno objavljuje svoje propise samo na jeziku većinske zajednice.⁸⁹ U nekim slučajevima prevedeni su samo propisi koje opština smatra važnim, kao što su opštinski statut ili propisi direktno vezani za pitanja zajednica. U nekim od tih opština, intervjuisani opštinski službenici tvrde da će prevod propisa na lokalnom nivou ili bilo kojeg drugog službenog dokumenta dostaviti na zahtev.⁹⁰

Osim toga, osam opština na Kosovu ne vide potrebu za višejezičkim zakonskim propisima na svom području.⁹¹ Ipak, svih ovih osam opština znaju za postojeće zakonske obaveze u vezi sa ravnopravnom upotrebom službenih jezika. Opet, glavni argument je uglavnom jednoetnički sastav opštine i, alternativno, jezička integracija pripadnika nevećinskih zajednica. Službenici u ovim opštinama dodatno opravdavaju ovakvo razmišljanje i nedostatkom ljudskih i finansijskih resursa i lošim uslovima rada.⁹²

---

⁸³ To je primećeno u opštinama Dragash/Dragaš, Fushe Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Graçanicë, Istog/Istok, Klokot/Kllokot, Kamenicë/Kamenica, Kline/Klina, Lipjan/Lipljan, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Ranilug/Ranillug, Skënderaj/Srbica i Štrpce/Shtërpçë.

⁸⁴ To je primećeno u opštinama Klokot/Kllokot, Novo Brdo/Novobërdë, Ranilug/Ranillug, Štrpce/Shtërpçë, Dragash/Dragaš, Istog/Istok i Klinë/Klina.

⁸⁵ To je primećeno u opštinama Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Skenderaj/Srbica, Podujevë/Podujevo, i Prishtinë/Priština.

⁸⁶ To je primećeno u opštinama Gjilan/Gnjilane, Kamenicë/Kamenica, Gračanica/Graçanicë, Obiliq/Obilić i Prizren.

⁸⁷ U opštini Lipjan/Lipljan, u zavisnosti od obima posla, prevod se obavlja pre ili nakon odobrenja od strane skupštine opštine.

⁸⁸ To je primećeno u opštinama Ferizaj/Uroševac, Kaçanik/Kaçanik, Viti/Vitina, Rahovec/Orahovac, Vushtrri/Vuçitrr, Pejë/Peć (takođe se prevodi i na bosanski jezik); Suharekë/Suva Reka i Deçan/Deçane (ne prevode se svi dokumenti. Do sada je na području opštine prevedeno samo 30% službene dokumentacije).

⁸⁹ To je primećeno u opštinama Shtime/Štimlje, Glogovc/Glogovac, Hani i Elezit/Đeneral Janković, Malishevë/Mališevo, Gjakovë/Đakovica, Junik, Mitrovicë/Mitrovica, Mamuša/Mamushë/Mamuša (nema prevoda na srpski jezik, prevod na turski se radi u početnoj fazi).

⁹⁰ To je primećeno u opštinama Gjakovë/Đakovica, Shtime/Štimlje i Glogovc/Glogovac.

⁹¹ To je primećeno u opštinama Gjakovë/Đakovica, Deçan/Deçane, Shtime/Štimlje, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Malishevë/Mališevo, Suharekë/Suva Reka, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Kaçanik/Kaçanik.

⁹² To je primećeno u opštinama Deçan/Deçane, Glogovc/Glogovac, Hani i Elezit/Đeneral Janković, Rahovec/Orahovac i Prishtinë/Priština, koje kao problem navode loše uslove rada i nedostatak opreme za prevođenje.

Procena takođe pokazuje da u vreme razgovora jedinica za prevode nije bila osnovana u šest opština.⁹³ U takvim slučajevima, opštinski službenici, koji nisu prevodioci i koji ne poseduju odgovarajuće kvalifikacije i stručno znanje, prevode po potrebi.⁹⁴ Ova fleksibilnost i spremnost nekih službenika za obavljanje poslova izvan njihove dužnosti i odgovornosti može se oceniti pozitivno. Međutim, takav primer, uprkos tome što pokazuje volju i napor opštinskih službenika za otklanjanje postojećih nedostataka, ne može se smatrati odgovarajućim dugoročnim rešenjem jer predstavlja ad-hoc odgovor i ne odgovara na strukturne probleme kao takve. Iako se od opština zakonski ne zahteva osnivanje specijalizovane prevodilačke službe, OEBS smatra da ovim nedostacima mogu da se bave samo posebne opštinske prevodilačke jedinice.

U severnom delu Kosova, opštine Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok i Zvečan/Zvečane ne primenjuju zakonodavstvo Kosova.⁹⁵ Ove opštine koriste usluge prevodilaca UNMIK-a koji prevode dokumente i propise. Zahtevi za prevod često dolaze od UNMIK-ovog osoblja koje radi u ovim opštinama, a retko od strane samih pripadnika zajednice kosovskih Albanaca. Međutim, nije bilo raspoloživih dokumenata koji bi poslužili kao potvrda prevoda bilo kojeg opštinskog propisa na albanski jezik u tim opštinama između 2008. i 2010. Sličan problem postoji u opštini Mitrovicë/Mitrovica, gde su od 2006. opštinski organi navodno tražili od opštinskog prevodioca da prevede na srpski samo dve opštinske uredbe, jer nije bilo zahteva srpske zajednice.

Lokalne institucije snose odgovornost za odgovarajuće prevode na sve službene jezike. To se može garantovati isključivo zapošljavanjem osoblja kvalifikovanog za prevođenje ili ako pravilan i pravovremen prevod urade vaninstitucionalni podugovarači. Izrada opštinskih propisa na samo jednom od službenih jezika i njihovo prevođenje tek nakon što se usvoje očigledno ne ispunjava uslove utvrđene pravnim okvirom. Takva praksa doprinosi isključivanju pripadnika nevećinske zajednice iz javnih poslova. Stoga se sve opštine, bez obzira na demografski sastav, snažno podstiču da poštuju ravnopravan status službenih jezika i izdaju sva pravna akta na svim službenim jezicima.

2.3. Poboljšanje kvaliteta višejezičkog zakonodavstva

Opštine se suočavaju sa značajnim izazovima u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz višejezičkog zakonodavnog sistema, što uključuje nedostatak ljudskih, tehničkih i budžetskih sredstava, stalno preopterećenje poslom i nedostatak odgovarajućih kvalifikacija i iskustva.⁹⁶ Opštinski prevodioci, koji nemaju iskustva sa pravnim prevodima, pre svega teško izlaze na kraj sa ispravnom upotrebom pravne terminologije⁹⁷, zbog čega se često dešava da prevedene odredbe imaju drugačiji pravni značaj. Ipak, vrlo je teško privući kvalifikovanije i iskusnije osoblje, s obzirom na niske plate i naknade u odnosu na druge poslodavce na Kosovu, kao što

⁹³ To je primećeno u opštinama Shtime/Štimlje, Obilić/Obiliq, Glogovc/Glogovac, Malishevë/Mališevo, Hani i Elezit/Đeneral Janković i Junik.

⁹⁴ To je primećeno u opštinama Shtime/Štimlje, Obilić/Obiliq, Suharekë/Suva Reka i Gjakovë/Đakovica (posljednji pravni akti štampani i objavljeni i na albanskom i srpskom bili su Opštinski statut i propisi doneseni 2007).

⁹⁵ Uprava UNMIK-a u severnoj Mitrovici/Mitrovicë ima dva prevodioca za albanski i srpski jezik.

⁹⁶ To je primećeno u opštinama Pejë/Peć, Dečan/Dečane, Obilić/Obiliq, Fushe Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Suharekë/Suva Reka, Dragash/Dragaš, Prizren, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Mitrovicë/Mitrovica, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Kamenicë/Kamenica, Klokot/Kllokot, Novo Brdo/Novobërdë, Ranilug/Ranillug i Štrpce/Shtërpçë.

⁹⁷ To je primećeno u opštinama Mamuša/Mamushë/Mamuša, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn, Novobërdë/Novo Brdo, Viti/Vitina i Pejë/Peć.

su npr. međunarodne organizacije.⁹⁸ Osim toga, jedinice za prevod u nekim opštinama nemaju ni osnovnu tehničku opremu za prevodioce, kao što su rečnici i kompjuterski programi za proveru pravopisa.⁹⁹ Zvaničnici sa centralnog nivoa navode slične izazove, kao što su nedostatak kadra i budžeta¹⁰⁰, ili neadekvatne kvalifikacije prevodilaca - što uglavnom rezultira upotrebom nepravilne pravne terminologije¹⁰¹.

Jedno od sistemskih rešenja navedenih problema moglo bi se naći u jačanju uloge Kosovskog instituta za javnu upravu (KIJU). Institut je osnovan kao izvršna agencija u okviru Ministarstva za javnu upravu (MJU), kao primarna institucija za opštu obuku kosovskih službenika javne administracije.¹⁰² KIJU sprovodi strategiju obuke za javnu administraciju, koju je izradio MJU. Osim toga, KIJU je odgovoran za periodični pregled i procenu potreba obuke javne administracije na centralnom i lokalnom nivou, koordinaciju aktivnosti osposobljavanja službenika javne administracije u saradnji sa opštinama i drugim kosovskim institucijama, razvoj srednjoročnih i dugoročnih strateških planova za delotvorno i efikasno upravljanje i uspostavljanje foruma za rasprave o razvoju politike javne uprave. U tom smislu, KIJU treba da ima ključnu ulogu u jačanju osposobljenosti usmenih i pismenih prevodilaca u javnoj administraciji. Dakle, takođe bi trebalo da obezbedi akreditovano stručno usavršavanje u naprednim veštinama usmenog i pismenog prevođenja, koje uključuje i obuku o odabranim temama kao što je pravna terminologija.¹⁰³

Drugi uočen izazov u vezi sa opštim kadrovskim i budžetskim nedostacima jeste nedostatak utvrđene prakse lekture i korekture tekstova na centralnom i lokalnom nivou. Lektura i korektura se odnose na proces pažljivog čitanja teksta sa ciljem uočavanja i ispravljanja grešaka u pravopisu, interpunkciji, gramatici ili izboru reči. U kontekstu višejezičkog zakonodavnog sistema na Kosovu, sistematska lektura i korektura je posebno važna za uočavanje prevodilačkih grešaka u pogledu gramatike, sintakse ili terminologije i sprečavanje protivurečnosti u verzijama na različitim jezicima, pre nego što se zakonski propis usvoji.

Iako prevode često pregledaju službenici pojedinih pravnih odeljenja,¹⁰⁴ lektura i korektura nije ni specifično propisana zakonom ni široko uspostavljena praksa u centralnim kosovskim institucijama, kako potvrđuju intervjuisani zvaničnici iz odabranih ministarstava. Slično tome, praksa sistematske korekture i lekture nije formalno uspostavljena ni na lokalnom nivou.¹⁰⁵ Opštinski zvaničnici izrazili su mišljenje da bi praksa lekture i korekture trebala da

⁹⁸ To je primećeno u opštinama Pejë/Peć, Prizren, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Vushtrri/Vučitrn i Mitrovicë/Mitrovica.

⁹⁹ To je primećeno u opštinama Skenderaj/Srbica i Prishtinë/Priština.

¹⁰⁰ To je primećeno u MZP-u i MUP-u.

¹⁰¹ To je primećeno u MP-u, MUP-u kao i u KP-u.

¹⁰² Administrativno uputstvo UNMIK-a br. 2003/25 o sprovođenju Uredbe UNMIK br. 2001/19 o izvršnom ogranaku Privremenih institucija samouprave na Kosovu.

¹⁰³ OEBS je od 29. novembra do 17. decembra 2010. finansirao i organizovao, u saradnji sa KIJU, intenzivnu obuku za 32 usmenih/pismenih prevodilaca na centralnom nivou iz oblasti naprednih jezičkih veština za engleski i srpski, a zatim iz oblasti veština tumačenja.

¹⁰⁴ To je primećeno u MP-u, MJU, MRSZ-u, MUP-u kao i u KP-u. (Ova praksa se ne odnosi na MZP, zbog saradnje na izradi nacrtu u radnim grupama).

¹⁰⁵ Dvanaest opština tvrdi da je lektura i korektura formalna odgovornost onih koji izrađuju nacрте dokumenata i prevodilaca: opštine Gjakovë/Đakovica, Lipjan/Lipljan, Rahovec/Orahovac, Mitrovicë/Mitrovica, Hani i Elezit/Đeneral Janković, Kamenicë/Kamenica, Klokot/Klllokot, Novo Brdo/Novobërdë, Ranilug/Ranillug, Dragash/Dragaš, Kačanik/Kaçanik i Štrpce/Shtërpçë; posebna praksa lekture i korekture ne obavlja se u 10 opština: Pejë/Peć (mora se primetiti da je bilo razlika u izjavama različitih zvaničnika da li se praksa sprovodi ili ne), Obiliq/Obilić, Gračanica/Gračanicë, Suharekë/Suva Reka, Ferizaj/Uroševac, Viti/Vitina, Dečan/Dečane, Skenderaj/Srbica, Vushtrri/Vučitrn i Istog/Istok; posebna praksa lekture i korekture sprovodi se neformalno, od slučaja do slučaja, u sledećim opštinama: Klinë/Klina, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Prizren, Mamuša/Mamushë/Mamuša i Gjilan/Gnjilane.

bude formalno uvedena u sve opštine, a tamo gde postoji treba poboljšati kvalitet različitih jezičkih verzija zakona.¹⁰⁶ Potrebu za institucionalizovanom praksom lekture i korekture potvrđuju i rezultati OEBS-ovih aktivnosti na razmatranju zakonodavstva. Zaključak je da nacrti zakona i druga zakonska dokumenta, pored gramatičkih, sintaksičkih i terminoloških grešaka u prevođenju, često sadrže i greške u kucanju, koje mogu da dovedu do suštinskih razlika između verzija na različitim jezicima. Ukoliko se ne otkriju i ne isprave u fazi izrade nacrta zakonskog propisa, ovakve greške, kada se propis usvoji i počne da primenjuje, mogu da dovedu do neravnopravnog postupanja prema pojedinim licima.

Kao primer može da posluži sledeća odredba.

*Član 25, stav 2, Nacrt zakona o pristupu javnim dokumentima*¹⁰⁷
Prema verziji na albanskom jeziku, predviđena je kazna od „1000 evra“.¹⁰⁸ Međutim, u verziji na srpskom jeziku, predviđa se kazna od „100 evra“.¹⁰⁹

Ova odredba je promenjena nakon diskusije međuministarske radne grupe, što je podržao i OEBS u svojim komentarima. Kasnije je odredba koja se odnosi na novčane kazne uklonjena. Kao što pokazuje ovaj primer, uvođenje ili poboljšavanje prakse lekture i korekture moglo bi da pomogne u otkrivanju i ispravljanju potencijalnih grešaka u prevođenju, kao i štamparskih grešaka, pre nego što zakonska regulativa stupi na snagu. To bi doprinelo poboljšanju kvaliteta zakonske regulative u verzijama na svim jezicima.

3. VIŠEJEZIČKO ZAKONODAVSTVO NA KOSOVU: VAŽEĆE ZAKONODAVSTVO

Kao posledica navedenih nedostataka, zakonski propisi se usvajaju i primenjuju sa jezičkim greškama. Takve greške mogu da predstavljaju teškoću u svakodnevnom radu javnih zvaničnika, što može negativno da utiče na lica i druge entitete na koje se odnosi zakonodavstvo.

Praktična posledica jezičkih grešaka u važećem zakonodavstvu procenjuje se u odnosu na strukturirane razgovore sa akterima iz izvršnog i sudskog ogranka.¹¹⁰ Ovi akteri su opisali svoja iskustva sa kosovskim sistemom višejezičkog zakonodavstva, kako procenjuju kvalitet različitih jezičkih verzija propisa i da li su u svom poslu imali poteškoća zbog lošeg ili netačnog prevoda. U sklopu aktivnosti razmatranja zakona, OEBS je uočio jezičke greške i u pravnim aktima Skupštine Kosova.

3.1. Izvršni i zakonodavni ogranak

¹⁰⁶ To je primećeno u opštinama Gjilan/Gnjilane, Ferizaj/Uroševac i Viti/Vitina.

¹⁰⁷ Ovaj nacrt zakona stupio je na snagu 25. novembra 2010, kao Zakon br. 03/L-215 o pristupu javnim dokumentima.

¹⁰⁸ Naknadno podvučeno.

¹⁰⁹ Naknadno podvučeno.

¹¹⁰ Informacije o iskustvu izvršnog ogranka uglavnom su dobijene od predstavnika raznih nevećinskih zajednica (npr. opštinski službenici za zajednice, zamenici predsedavajućih za zajednice ili zamenici predsednika opština za zajednice). Iz sfere pravosuđa, relevantne podatke za ovaj izveštaj dali su sudije, tužioci i advokati iz regiona Prishtinë/Prištine, Prizrena i Mitrovicë/Mitrovice.

U principu, opštinski zvaničnici su svesni preovlađujuće prakse lošeg prevoda zakonskih propisa na lokalnom i centralnom nivou.¹¹¹ Između ostalog, uglavnom se spominju gramatičke greške i upotreba hrvatskih i bosanskih reči u prevodima na srpski jezik.¹¹² Jedan zvaničnik je izrazio mišljenje da loši prevodi na centralnom nivou utiču na to da ni opštine ne nastoje da poboljšaju sopstvene standarde prevođenja.

Intervjui potvrđuju i da opštinski zvaničnici iz nealbanskih zajednica imaju više problema sa loše prevedenim dokumentima nego njihovi kolege Albanci.¹¹³ U tom smislu, jedan zvaničnik je potvrdio da propust da se zakonski propisi prevedu na sve službene jezike ili loš prevod na pojedine jezike utiče na učešće zvaničnika iz nealbanskih zajednica u poslovima opštine.¹¹⁴ Drugi zvaničnik eksplicitno tvrdi da loš prevod dovodi do zabune i nerazumevanja u svakodnevnom poslu. Stalna potreba za objašnjenjima, kao i potreba za poređenjem različitih jezičkih verzija, usporava i otežava radne zadatke. Dodatni problemi nastaju ako zvaničnik ne govori drugi službeni jezik pa zbog toga ne može da uporedi određeni tekst sa verzijom na drugom jeziku.¹¹⁵

Sledeći primeri ilustruju neke od grešaka u prevođenju uočene u zakonskim propisima na Kosovu. Nakon toga navode se moguće ili stvarne posledice takvih grešaka.

Primer

*P – 4.19, Upotreba lisica, I. Načela rada, Priručnik o načelima rada i službenom postupku Kosovske policijske službe (Verzija 2003)*¹¹⁶

U verziji na albanskom jeziku navodi se da: „upotreba lisica je upotreba sile i mora biti opravdana u skladu sa načelima KPS o upotrebi sile“¹¹⁷; a u verziji na srpskom jeziku piše: „upotreba lisica je upotreba sile, tako da se ova radnja preduzima samo kada druge, blaže mere nisu delotvorne.“¹¹⁸

Verzija teksta na albanskom jeziku predviđa da upotreba lisica mora da bude prijavljena tako što se podnese formular o upotrebi sile. Međutim, u verziji na srpskom jeziku se uopšte ne spominje da takva radnja treba formalno da se obrazloži. U njoj se navodi da je upotreba lisica upotreba sile, koja se preduzima samo kada blaže mere nisu ili ne bi bile delotvorne. Na ovaj način, čini se da je prag za upotrebu sile u srpskoj verziji niži nego u albanskoj verziji. To ima direktan negativan uticaj na lična prava. Takođe, zahtev za obrazloženjem u albanskoj verziji dopušta da se upotreba sile protiv nekog lica podvrgne odgovarajućoj zakonskoj proveru. Shodno tome, srpska verzija ovog načela – koja je jednako autentična kao i albanska – negativno utiče na lično pravo na odgovarajući pravni lek. Navedena odredba je izmenjena 2007. godine, tako da više nije važeća. Međutim, zabrinjava činjenica da je ovo načelo bilo u

¹¹¹ To je primećeno u opštinama Pejë/Peć, Klinë/Klina, Gjakovë/Đakovica, Obiliq/Obilić, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Graçanicë, Rahovec/Orahovac, Suharekë/Suva Reka, Skenderaj/Srbica, Ferizaj/Uroševac, Kamenicë/Kamenica, Viti/Vitina i Obiliq/Obilić.

¹¹² To je primećeno u opštini Obiliq/Obilić (opštinski pravnik, opštinski prevodilac/opštinski službenik za informisanje, zamenik predsednika opštine za zajednice).

¹¹³ To je primećeno u opštinama Pejë/Peć, Klinë/Klina, Istog/Istok, Gračanica/Graçanicë, Suharekë/Suva Reka, Skenderaj/Srbica i Viti/Vitina.

¹¹⁴ To je primećeno u opštini Pejë/Peć (zamenik predsednika opštine za zajednicu kosovskih Srba, govoreći o svom angažovanju na sednicama Skupštine opštine).

¹¹⁵ To je primećeno u opštini Pejë/Peć (šef OKZ-a).

¹¹⁶ Ovaj pravni akt je bio na snazi do septembra 2009, kada ga je zamenilo Administrativno uputstvo br. 06/2009 o upotrebi sile od strane policajaca.

¹¹⁷ Naknadno podvučeno.

¹¹⁸ Naknadno podvučeno.

upotrebi četiri godine, a o tome nije bilo nikakvih izveštaja. Ovo predstavlja značajan primer potencijalnih razmera i težine posledica greške u prevođenju. Nakon saveta i podrške OEBS-a, Kosovska policija je ispravila ove greške u prevodu u novom Administrativnom uputstvu o upotrebi sile od strane policajaca.¹¹⁹

Primer

*Član 5(d), Zakon o obrazovanju u opštinama*¹²⁰

Verzija na albanskom jeziku propisuje da nadležnost formiranja komisije za imenovanje direktora škola ima skupština opštine, a verzija na srpskom jeziku kaže da je za to zadužena opština, bez dodatnih objašnjenja.

Predsednik jedne opštine odlučio je da formira navedenu komisiju – u skladu sa članom 5(d) Zakona o obrazovanju u opštinama na srpskom jeziku.¹²¹ Nakon donošenja ove odluke, opozicija ga je optužila za kršenje zakona. Oni su svoje argumente zasnovali na albanskoj verziji odredbe, koja tu nadležnost dodeljuje skupštini opštine.

Primer

*Član 44 (1), Zakon o lokalnoj samoupravi*¹²²

Verzija na albanskom jeziku glasi: „Vanredna sednica se saziva na pismeni zahtev najmanje jedne trećine ukupnog broja odbornika ili na zahtev predsednika opštine.“¹²³ Međutim, u verziji na srpskom jeziku se navodi: „Vanrednu sednicu saziva predsedavajući, ili se ona saziva na zahtev najmanje jedne trećine ukupnog broja odbornika.“¹²⁴

U ovom slučaju, loš prevod dovodi do razlike u pogledu toga ko je osim skupštine opštine nadležan za sazivanje vanredne sednice skupštine opštine. Pored toga, samo se u verziji na albanskom jeziku traži da zahtev bude u pisanoj formi, dok verzija na srpskom jeziku propisuje samo zahtev. Takve razlike otvaraju vrata za čitav niz potencijalnih sukoba u kontekstu demokratskih procesa na lokalnom nivou.

Primer

Član 53(1), Zakon o lokalnoj samoupravi

U verziji na albanskom jeziku stoji da „[O]dbor za zajednice uključuje prostu većinu odbornika [...] sve zajednice koja žive u opštini imaće najmanje jednog predstavnika u Odboru za zajednice.“¹²⁵ S druge strane, verzija na srpskom jeziku ne predviđa pravilo proste većine, nego opisuje drugačiju strukturu, u kojoj „Odbor za zajednice je sastavljen od odbornika i predstavnika zajednica.“¹²⁶

---

¹¹⁹ Administrativno uputstvo br. 06/2009 o upotrebi sile od strane policajaca, koje je 9. septembra 2009. doneo generalni direktor Kosovske policije.

¹²⁰ Zakon br. 03/L-068 o obrazovanju u opštinama, 15. jun 2008.

¹²¹ To je primećeno o opštini Suharekë/Suva Reka. Prema članu 58(a) Zakona o lokalnoj samoupravi, predsednik opštine zastupa opštinu i deluje u njeno ime.

¹²² Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, 4. jun 2008.

¹²³ Naknadno podvučeno.

¹²⁴ Naknadno podvučeno.

¹²⁵ Naknadno podvučeno.

¹²⁶ Naknadno podvučeno.

U ovom slučaju, greška u prevođenju utiče na sastav Odbora za zajednice. Iako je bila predviđena izmena i dopuna Zakona o lokalnoj samoupravi, prema rečima zvaničnika MLU proces izmene i dopune ovog zakona odložen je za kasniju fazu.

Primer

P – 1.23, Nediskriminacija, I. Načela rada, Priručnik o načelima rada i službenom postupku Kosovske policije (Verzija 2007)

U verziji na albanskom jeziku spominje se diskriminacija na osnovu jezika, političkog opredeljenja, etničkog ili društvenog porekla, povezanosti sa nacionalnom zajednicom, imovine, rođenja, invaliditeta, porodičnog statusa, trudnoće ili bilo kojeg drugog statusa, dok se u verziji na srpskom ništa od toga ne spominje.

Kao rezultat lošeg prevoda, verzija ovih načela na srpskom jeziku ranije nije zabranjivala diskriminaciju na gore pomenutim osnovama. U skladu sa preporukama i uz podršku OEBS-a, Kosovska policija je u novoj verziji Priručnika ispravila ove greške u prevodu.

Primer

Član 86, Poslovnik o radu Skupštine Kosova¹²⁷

Verzija na engleskom jeziku propisuje da se po isteku skupštinskog mandata, svi tekući poslovi skupštine – osim zakona koji su usvojeni i prosleđeni na proglašenje – smatraju nezavršenim. U verzijama na albanskom i srpskom jeziku, međutim, navodi se suprotno: svi tekući poslovi smatraju se završenim.

Nakon raspuštanja Skupštine Kosova u jesen 2010, svi nacrti zakona koji nisu usvojeni poslani su nazad u KP za ponovo podnošenje novoustanovljenoj Skupštini. Na ovaj način su zvaničnici primenjivali verziju na engleskom jeziku – iako engleski nije službeni jezik. Zanemarene su dve verzije na službenim jezicima. Pretpostavlja se da su (prvi) nacrti Poslovnika o radu urađeni na engleskom jeziku, a greška je nastala prilikom prevođenja na albanski i srpski jezik. Verzije na službenim jezicima očigledno ne odražavaju volju zakonodavca. Sa aspekta vladavine prava, ovakav razvoj događaja nije zadovoljavajući. Hitno bi trebalo da se urade izmene i dopune.

3.2. Sudski ogranak

Slični problemi postoje i u pravosuđu. U razgovorima koje je vodio OEBS, neki od sudija, tužilaca ili advokata su se složili da srpski prevodi zakona iz sfere krivičnog i građanskog prava nisu dobrog kvaliteta.¹²⁸ Jedan sudija je kao najraširenije označio ne samo gramatičke i sintaktičke greške, nego i bukvalan prevod nekih pravnih termina.¹²⁹ Zbog toga su odredbe često nerazumljive, stvaraju konfuziju ili nemaju nikakvog smisla, kako navodi dvoje sudija koji se bave građanskim parnicama u opštinama Prizren i Prishtinë/Priština. Neki od ispitanika¹³⁰ naglasili su da se pravna terminologija koja se uglavnom odnosi na krivični zakon često upotrebljava u tekstovima iz građanskog prava, a pogotovo u Zakonu o parničnom postupku.¹³¹ Srpska verzija istog zakona takođe sadrži odredbe gde su nasumično ostavljene neprevedene reči iz albanskog jezika.

¹²⁷ Zadnji amandmani na Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo usvojeni su 29. aprila 2010.

¹²⁸ Određeni broj sudija, tužilaca i advokata u opštinama Prizren, Prishtinë/Priština i Mitrovicë/Mitrovica.

¹²⁹ Sudija u opštini Prishtinë/Priština koji se bavi građanskim parnicama.

¹³⁰ Po jedan sudija u opštinama Prishtinë/Priština i Mitrovicë/Mitrovica.

¹³¹ Zakon br. 03/L-006 o parničnom postupku, 20. septembar 2008.

U cilju razjašnjenja konfuzije koja proističe iz loših prevoda pravnih tekstova, dvoje sudija je izjavilo da su ponekad bili prisiljeni da koriste sopstvenu interpretaciju pravnog teksta (ponekad pozivajući se na druge zakone, uključujući i one koji više nisu na snazi).¹³² I pored napora koje akteri ulažu da bi prevazišli naglašene poteškoće, takva praksa dovodi u pitanje jedinstveno tumačenje i primenu pojedinih odredbi.

Konsultacije sa gore pomenutim sudijama, tužiocima i advokatima potvrdile su da ovi loše prevedeni zakoni ponekad stvaraju dodatnu prepreku neometanom odvijanju sudskih postupaka. Jedan tužilac iz opštine Prizren istakao je da u nekim slučajevima mora da upoređuje verzije zakona na albanskom, srpskom i engleskom jeziku kako bi utvrdio pravo značenje neke odredbe. On je ukazao da ovakva praksa još više pogoršava uslove rada u toj opštini.

Da bi ilustrovao kakve posledice može da ima loše prevedeno zakonodavstvo, sudija se pozvao na slučaj u kome je zahtev jedne od stranaka odbačen na osnovu verzije na srpskom jeziku člana 258(4) Zakona o parničnom postupku. Pravni zastupnik stranke je posle toga uložio prigovor na odluku, pozivajući se na istu odredbu u verziji na albanskom jeziku. U materijalnom predmetu, verzije istog člana na srpskom i na albanskom jeziku suštinski se razlikuju, kako je prikazano u daljem tekstu.

Primer

Član 258(4), Zakon o parničnom postupku

Verzija na srpskom jeziku navodi da: „sud u predmetima predviđenim stavom 2. ovog člana ne dozvoljava izmenu zahteva ...“¹³³ S druge strane, verzija na albanskom jeziku predviđa da: „sud dozvoljava ...“¹³⁴

Na osnovu verzije na albanskom jeziku, predlog stranke trebalo je da se odobri.

Većina intervjuisanih aktera u pravosuđu istakla je da može da izbegne poteškoće u vezi sa istaknutim jezičkim problemima zahvaljujući svom dugogodišnjem radu u sudskom sistemu. Oni su, međutim, izneli svoju zabrinutost za novu generaciju pravnika koji su zaposleni nakon procesa provere podobnosti kandidata za sudije i tužioce, koji je okončan oktobra 2010, i koji nemaju isti nivo iskustva.¹³⁵

4. MEHANIZMI NADZORA I OBUKE

Odgovarajuća primena zakonodavnog okvira za upotrebu jezika zahteva delotvorne mehanizme nadzora i obuke. S jedne strane, mehanizam nadzora trebalo bi da prati situaciju i, po potrebi, preduzima adekvatne radnje. S druge strane, ovaj nadzorni mehanizam trebalo bi da se podrži od strane tela za obuku odgovornog za redovnu obuku pismenih i usmenih prevodilaca u cilju usavršavanja njihovih kapaciteta.

OEBS je razgovarao sa predstavnicima različitih tela uključenih u nadgledanje ravnopravne upotrebe službenih jezika u kosovskim institucijama. U ta tela spadaju Komisiju za jezike,

¹³² Sudija Opštinskog suda u Prishtinë/Prištini i sudija Opštinskog suda u Prizrenu.

¹³³ Naknadno podvučeno.

¹³⁴ Naknadno podvučeno.

¹³⁵ Određeni broj sudija i tužilaca u opštini Prizren.

jedinice za ljudska prava i MLU. Za potrebe ovog izveštaja, akcenat je stavljen na ravnopravnu upotrebu službenih jezika prilikom izrade i usvajanja zakonodavstva.

4.1. Komisija za jezike

Komisija za jezike predstavlja centralno telo zaduženo za nadgledanje poštovanja Zakona o upotrebi jezika na Kosovu od strane institucija. Njen mandat nadzora obuhvata kako centralni tako i lokalni nivo. Shodno tome, Komisija preduzima mere kako bi zaštitila ravnopravan status i ravnopravnu upotrebu službenih jezika, uključujući pripremu i izdavanje zakonodavstva na službenim jezicima.¹³⁶

U razgovoru sa članovima Komisije za jezike, OEBS je prikupio sledeće informacije o njenim aktivnostima. Tokom poseta relevantnim institucijama, Komisija za jezike sakuplja informacije o postojanju prevodilačkih jedinica na centralnom i lokalnom nivou, njihovim kadrovskim kapacitetima i tehničkoj opremi.¹³⁷ Zakonski okvir na Kosovu ne predviđa izričito da svaka javna institucija mora imati prevodilačku jedinicu. Međutim, zakonski zahtev obezbeđivanja blagovremenog i vrlo kvalitetnog prevoda svih službenih dokumenta na službene jezike čini dodeljivanje adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa prevodilačkim službama nezamenjivim. Ispitanici su istakli da su sva ministarstva i većina opština uspostavili prevodilačke jedinice, sa izuzetkom novoformiranih opština. Bez obzira na to, oni su naglasili da je operativni kapacitet Komisije za jezike slab, s obzirom da ista nema poseban i dovoljan budžet i kancelarijski prostor, kao ni finansijske ili druge povlastice za svoje članove. Članovi Komisije za jezike takođe su ukazali da neadekvatni budžetski, tehnički i ljudski resursi ugrožavaju ravnopravnu upotrebu i, samim tim, ravnopravan status svih službenih jezika u kosovskom zakonodavstvu. Oni su dodali da je zbog svega toga Komisiji potrebna dodatna podrška.

Uprkos problemima sa resursima, članovi Komisije za jezike izrazili su svoje zadovoljstvo celokupnim stanjem i funkcionisanjem pravnog i institucionalnog okvira u kojem funkcioniše Komisija. Oni su, međutim, dodali da je neophodno poboljšanje na lokalnom nivou, posebno kada govorimo o žalbenom mehanizmu koji je uveden Zakonom o upotrebi jezika.¹³⁸ U principu, oni smatraju da većina opština na Kosovu u potpunosti primenjuje ovaj zakon. Međutim, članovi Komisije za jezike su takođe istakli i da mali broj žalbi može da se tumači kao jasan znak da je javnost zadovoljna nivoom i kvalitetom prevoda javnih dokumenata ili da je stanovništvo prilično slabo upoznato sa svojim jezičkim pravima.

Činjenica da je od sredine 2010. do avgusta 2011. uloženo samo četiri žalbe mogla bi da bude i pokazatelj nepostojanja javne svesti o ulozi Komisije za jezike i/ili odsustva poverenja u sistem kao celinu. OEBS je nastojao da odgovori na ovaj problem. On je podržao vidljivost Komisije za jezike organizovanjem regionalnih okruglih stolova čija je svrha podizanje javne svesti o ulozi ove institucije i postojećim žalbenim mehanizmima, kao i podizanje svesti opštinskih zvaničnika i javnosti o jezičkim pravima zajednica. Štaviše, OEBS je aprila 2010. pomogao Komisiji za jezike da izradi žalbene obrasce na albanskom, srpskom, turskom, bosanskom i romskom jeziku. Komisija za jezike je zatim istakla da ih je raspodelila svim

¹³⁶ Član 32. Zakona o upotrebi jezika. Rad i postupci Komisije za jezike detaljnije su definisani Administrativnim uputstvom Vlade br. 03/2007 o sastavu i ovlašćenjima Komisije za jezike.

¹³⁷ Istaknuto je da se podaci o osoblju prikupljaju samo na centralnom nivou; u principu, kvalifikacije prevodilaca se ne ocenjuju, već se postavlja pitanje da li je opština usvojila relevantan propis o upotrebi jezika.

¹³⁸ Član 32(3) Zakona o upotrebi jezika.

opštinama u elektronskom formatu i obećala da će ih postaviti na svojoj internet stranici.¹³⁹ Međutim, ovi obrasci još nisu postavljeni. Zbog toga se Komisija za jezike energično podstiče da bude aktivnija i prisutnija tako da može da posluži kao primer u smislu poštovanja ravnopravne upotrebe službenih jezika na Kosovu.

S obzirom na njenu sadašnju situaciju, Komisija za jezike nije u stanju da očuva, promovise i zaštititi službene jezike i njihov ravnopravan status na Kosovu kako je predvideo zakonodavac. Ovo se uglavnom može pripisati činjenici da Komisija za jezike vrši svoje dužnosti i odgovornosti bez stalno zaposlenog osoblja i adekvatnih resursa. Zbog toga je KP u novembru 2011. osnovao međuministarsku radnu grupu za reformu Komisije za jezike, u skladu sa preporukama proisteklim sa radionice koju je u maju 2011. organizovao OEBS, a čiji je cilj bio jačanje kapaciteta Komisije za jezike. Ova radna grupa je 24. novembra 2011. usvojila strategijski dokument koji poziva na uvođenje poverenika za jezike zajedno sa stalno zaposlenim osobljem koje poseduje neophodne tehničke i jezičke veštine. On takođe predlaže dva tela za podršku: odbor za jezičku politiku i mrežu jezičke politike. Osnivanje odbora za jezičku politiku ima za cilj, između ostalog, da razvije jezičku politiku u saradnji sa kancelarijom poverenika za jezike. Predloženo stvaranje mreže jezičke politike sastavljene od kontakt osoba iz javnih institucija pomoglo bi u osiguravanju potpune primene jezičke politike. Radna grupa treba da preradi administrativno uputstvo koje uređuje sastav i nadležnosti Komisije za jezike, i da izradi uslove rada i opis poslova koji će kancelariji poverenika za jezike dati neophodna uputstva i smernice.

OEBS podstiče napore, i u zakonodavstvu i u kreiranju praktične politike, koji imaju za cilj reformu i jačanje Komisije za jezike. Njena trenutna neefikasnost može se otkloniti tako što će se definisati nadležnosti Komisije ne samo kao nadzornog tela već i kao tela nadležnog za promovisanje sistema kontrole kvaliteta koji će osigurati precizan i tačan prevod.

4.2. Jedinice za ljudska prava

Od 2008. godine, Zakon o lokalnoj samoupravi predviđa „unapređenje i zaštitu ljudskih prava“ kao direktnu nadležnost opštinske uprave.¹⁴⁰ Shodno tome, opštinske jedinice za ljudska prava uspostavljene su u većini opština kao mehanizmi koji su odgovorni za unapređenje i zaštitu ljudskih prava na nivou opštine.¹⁴¹

Prilično široki mandat ovih tela obuhvata mnoge oblasti ljudskih prava uključujući i jezička prava svih zajednica¹⁴². Zakonodavni okvir takođe predviđa da bi jedinice za ljudska prava u okviru ministarstava trebalo da učestvuju u izradi zakonodavstva.¹⁴³ Shodno tome, pored Komisije za jezike, i ove jedinice treba da daju svoj doprinos obezbeđivanju visokog kvaliteta prevoda (nacrta) zakonskih propisa na odgovarajuće jezike.

¹³⁹ Dostupno na: <http://www.ks-gov.net/kgjz/home.aspx> (pristupljeno 8. avgusta 2011).

¹⁴⁰ Videti član 17.1(i) Zakona o lokalnoj samoupravi.

¹⁴¹ Član 1. Administrativnog uputstva MLU, br. 2011/01 o uspostavljanju Jedinica za ljudska prava u opštinama, 29. mart 2011. Ovo uputstvo zamenjuje Administrativno uputstvo br. 2008/02 o izmeni i dopuni Administrativnog uputstva br. 2007/08 o uspostavljanju jedinica za ljudska prava u opštinama.

¹⁴² Za jezička prava predviđena međunarodnim instrumentima za ljudska prava videti članove 26. i 27. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima; članove 2, 10, 19. i 26. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima; Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima; i Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina.

¹⁴³ U skladu sa članom 10(5) Administrativnog uputstva 2007/4 o jedinicama za ljudska prava u Vladi Kosova, „Stalni sekretar Ministarstva obezbeđuje učešće JLJP u različitim ministarskim i međuministarskim radnim grupama, uključujući i pitanja izrade zakonodavstva i kreiranje politika.“ Videti takođe član 7(1)(iv) Administrativnog uputstva SP/ZKM br. 2005/8.

4.3. Ministarstvo lokalne uprave

Opštine na Kosovu uživaju visoki stepen autonomije.¹⁴⁴ Bez obzira na to, one su dužne da deluju u skladu sa postojećim zakonima.¹⁴⁵ Ministarstvo lokalne uprave (MLU) je centralna institucija odgovorna za preispitivanje i osiguravanje zakonitosti opštinskih aktivnosti. Opštine su obavezne da „sve opšte akte usvojene od strane skupština opština“, „odluke o sklapanju i aktivnostima kooperativnih partnerstava“ kao i „akte usvojene u okviru primene poverenih nadležnosti“ podnesu MLU na obavezno preispitivanje zakonitosti u skladu sa članom 81. Zakona o lokalnoj samoupravi. Nakon toga MLU daje mišljenje o zakonitosti akta.¹⁴⁶

Pojam zakonitosti predviđa striktno poštovanje zakona. On se sastoji od svih materijalnih i proceduralnih zahteva predviđenih relevantnim zakonskim okvirom. Član 3. Zakona o lokalnoj samoupravi predviđa da „...preispitivanje zakonitosti ... sprovedeno od strane nadzornog organa [u načelu MLU]¹⁴⁷ ... [postoji]¹⁴⁸ ... kako bi se osiguralo da su opštinski akti izdati u skladu sa važećim zakonskim odredbama“. Bez obzira na suštinsku institucionalnu nezavisnost koju opštine uživaju u skladu sa postojećim zakonskim okvirom, nadležnost preispitivanja zakonitosti poverena MLU trebalo bi da se sprovodi na temeljan i sveobuhvatan način. Preispitivanje zakonitosti zahteva od MLU da osigura da se svi opštinski akti izdaju u skladu sa širim zakonskim okvirom, koji obuhvata Zakon o upotrebi jezika. Stoga, prilikom ocenjivanja zakonitosti opštinskih akata, MLU bi takođe trebalo da preispita njegove materijalne i proceduralne aspekte koji uključuju dostupnost i kvalitet zakonskih akata na svim službenim jezicima.

U razgovoru sa zvaničnikom MLU koji je direktno odgovoran za proces preispitivanja, on je podvukao zakonsku obavezu opština da izdaju svoje akte na svim službenim jezicima. Međutim, ovaj razgovor je ukazao na to da se u praksi smatra da dostupnost opštinskog akta na svim službenim jezicima, ili kvalitet različitih verzija, ne spada u delokrug preispitivanja od strane MLU. U principu, MLU preispituje samo sadržaj opštinskih pravnih akata. Prema rečima predstavnika MLU, za sva pitanja upotrebe jezika u zakonodavstvu na lokalnom nivou odgovorne su određene opštinske jedinice za ljudska prava. Međutim, po svemu sudeći ne postoji dovoljna saradnja i adekvatna razmena informacija između opštinskih jedinica za ljudska prava i MLU.

S druge strane – kao izuzetan slučaj – OEBS je informisan o slučaju kada je MLU vratio akt opštini pošto nije dostavljen na svim službenim jezicima. Nakon toga, opština je dostavila MLU zahtevane prevode.¹⁴⁹ Ovaj slučaj pokazuje sveobuhvatno preispitivanje od strane MLU, i stoga služi kao primer uspešne saradnje između centralnog i lokalnog nivoa. Kao rezultat, opštinski akt je dostupan na svim službenim jezicima i, shodno tome, u skladu je sa zakonom. Ovaj slučaj najbolje prakse trebalo bi da posluži MLU kao smernica u njegovim budućim nadzornim aktivnostima. Međutim, rezultati redovnih aktivnosti praćenja sprovedenih od strane OEBS-a i razgovora obavljenih za potrebe ovog izveštaja ukazuju da

¹⁴⁴ Videti članove 4(1), 17, 18. i 19. Zakona o lokalnoj samoupravi i član 124 (1) Ustava. Ovo je ponovljeno nedavnom presudom Ustavnog suda, u predmetu *predsednika opštine Rahovec/Orahovac g. Qazima Qeska* br. KO 80/10, Presuda od 7. oktobra 2010, stav 29.

¹⁴⁵ Videti član 12(2) Ustava.

¹⁴⁶ Videti članove 3. i 82. Zakona o lokalnoj samoupravi.

¹⁴⁷ Naknadno podvučeno.

¹⁴⁸ Naknadno podvučeno.

¹⁴⁹ Uredba opštine Shtime/Štimlje o ekološkim taksama i Opštinska uredba o porezu na nepokretnu imovinu prvobitno su poslate MLU samo na albanskom jeziku.

ne postoji nikakav mehanizam sistematskog nadzora i da nije dobro shvaćena nadzorna uloga MLU u pogledu dostupnosti opštinskih pravnih akata na svim službenim jezicima opštine.¹⁵⁰ Zbog toga bi ovo pitanje trebalo eksplicitno da se uredi zakonom u cilju izbegavanja nejasnoća o obimu u kome MLU vrši preispitivanje u tom smislu.

5. ZAKLJUČAK

Zakonski okvir pruža presudne zaštitne mere za sveobuhvatna jezička prava različitih zajednica na Kosovu. Sve kosovske institucije treba da poštuju ravnopravan status službenih jezika u svom radu i osiguraju da je pravo ravnopravnog pristupa informacijama dostupno svima. Ovo podrazumeva izradu nacrtu zakonskih propisa na svim službenim jezicima već u početnoj fazi. Na taj način, institucije će olakšati i podstaći uključenost svih zajednica u javnim poslovima. Međutim, primena ovog zakonskog okvira i dalje je nepotpuna.

Tokom ministarske faze obično se cela prva faza procesa izrade obavlja na albanskom jeziku. Nacrt zakona se prevodi na srpski i engleski jezik tek pre podnošenja KP-u. Na zahtev, prevod se takođe obavlja tokom sastanaka radne grupe. Jasne odredbe, koje eksplicitno uređuju prevod nacrtu zakona, nisu uspostavljene i često ne postoji dovoljna svest o njihovom značaju za uključenost nealbanskih zajednica. U tom smislu, OEBS pozdravlja praksu MZP-a koji obrađuje nacрте zakonskih propisa na oba službena jezika, od same početne faze izrade. Pored toga, prevod nacrtu zakona ponekada je loš, što dovodi do zabune oko sadržaja nacrtu zakona.

Na nivou Skupštine Kosova, postupci prevoda čine se zadovoljavajućim. Tokom sastanaka odbora, jedinstvene izmene unose se direktno u verzije na albanskom i srpskom jeziku nacrtu zakona, nakon što se o njima donese odluka. Na svakom sastanku odbora obezbeđen je srpsko-albanski simultani prevod kao i prevod na turski, ukoliko se to zahteva. Nije, međutim, utvrđena sistematska lektura i korektura verzija na nealbanskom jeziku.

Više od jedne trećine opština ne prevodi svoje nacрте i usvojeno zakonodavstvo na sve službene jezike. Umesto toga, oni često vode pravne akte samo na jednom službenom jeziku. Međutim, postoje opštine koje koriste praksu vrednu hvale i koje stavljaju svoje pravne akte na raspolaganje na svim službenim jezicima od faze izrade. Ovo se pokazalo presudnim u kontekstu šireg učešća zajednica u opštinskim poslovima. Imajući u vidu sve ovo, od svih opština se očekuje da jednoobrazno primenjuju istaknutu praksu, bez obzira na njihov demografski sastav.

Nepostojanje zakonskih propisa na svim službenim jezicima ili njihov nekvalitetan prevod negativno utiče na opšti nivo učešća zajednica u javnim poslovima. Štaviše, može direktno uticati na pojedinca koji je predmet konkretnog pravnog akta. Stoga, takva praksa stvara pravnu neizvesnost i krši načelo jednakosti pred zakonom. Ona dovodi u pitanje koherentno i pravedno uživanje prava pripadnika zajednica. Posledica toga može biti podriivanje poštovanja i vere u javne institucije i vladavinu prava.

Kako bi se osigurala ravnopravna upotreba službenih jezika u zakonodavstvu i njegov dobar kvalitet neophodan je solidan i funkcionalan nadzorni mehanizam. Komisija za jezike, jedinice za ljudska prava i MLU predstavljaju centralna tela u tom smislu. Postoji dosta prostora za poboljšanje rada ovih tela. Operativni kapacitet Komisije za jezike je slab, pošto

---

¹⁵⁰ Član 2(3) Zakona o upotrebi jezika. Videti fusnote 6 i 7, *supra*.

nema poseban budžet i kancelarijski prostor i pošto se njeni članovi ne plaćaju. Bez dodatne finansijske podrške, Komisija za jezike nije u stanju da ispuni svoj mandat. Iako žalbeni mehanizam predviđen Zakonom o upotrebi jezika predstavlja korisno sredstvo, Komisija i dalje nema odgovarajuću pristupačnost i vidljivost u javnosti, što šteti njenom sveobuhvatnom uticaju. Jedinice za ljudska prava u okviru svakog ministarstva pokazale su se efikasnim mehanizmom za preispitivanje kvaliteta i doslednosti jezičkih verzija zakonodavstva u pojedinim slučajevima. Pa ipak, većina ministarstava ne daje jedinicama za ljudska prava aktivnu ulogu u izradi pravnih tekstova. MLU, na osnovu svog ovlašćenja za administrativnu reviziju, prati zakonitost opštinskih aktivnosti, uključujući njihovu usklađenost sa Zakonom o upotrebi jezika. Međutim, MLU treba da preduzme aktivniju ulogu u preispitivanju dostupnosti i kvaliteta pravnih akata na svim službenim jezicima.

U zaključku, primena Zakona o upotrebi jezika i dalje nije na zadovoljavajućem nivou kada govorimo o prevodu nacrtu zakonskih propisa. Loš prevod zakonskih propisa prevlađuje kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. U skladu sa ocenom, mnoge od identifikovanih prepreka blagovremenom i tačnom prevodu pravnih akata zajedničke su većini kosovskih institucija i uključuju sledeće: nedovoljnu stručnu kvalifikovanost prevodilaca i nedovoljno finansiranje prevodilačkih jedinica; nedostatak sistematske lekture i korekture; odsustvo javne svesti i informacija i nedovoljan nadzor. Rezultati razgovora takođe sugerišu da je u nekim slučajevima razlog za to nespremnost odgovornih institucija da izrađuju i izdaju zakonske propise na svim službenim jezicima.

6. PREPORUKE

Imajući u vidu gore navedeno, OEBS preporučuje sledeće radnje:

Centralni nivo

Skupštini Kosova:

- Obezbediti adekvatna finansijska sredstva za Komisiju za jezike, KIJU i prevodilačke jedinice na centralnom nivou, kako bi im se omogućilo da obavljaju svoj mandat (npr. resurse za dovoljno kvalifikovane prevodioce, obuku za izgradnju njihovih kapaciteta, radni prostor i tehničku opremu);
- Dati smernice ili izdati propise o prevodu nacrtu zakona i izmena i dopuna tokom sastanaka odbora kako bi se garantovalo potpuno učešće pripadnika nealbanskih zajednica;
- Nastaviti sa vođenjem sveobuhvatnih i profesionalnih zapisnika sa svih plenarnih sednica i sastanaka odbora u cilju izbegavanja problema koji mogu nastati zbog razlika između verzija zakona na službenim jezicima.

Kabinetu premijera:

- Dodeliti adekvatne finansijske resurse Komisiji za jezike, KIJU i prevodilačkim jedinicama na centralnom nivou kako bi im se omogućilo da obavljaju svoj mandat (odnosno resurse za dovoljno kvalifikovane prevodioce, obuku usmerenu ka izgradnji kapaciteta, radni prostor i tehničku opremu);
- Osposobiti Komisiju za jezike da efikasno prati i omogućava primenu Zakona o upotrebi jezika kroz uvođenje poverenika za jezike, uz stalno zaposleno osoblje koje poseduje neophodne tehničke i jezičke veštine i odgovarajuće resurse.
- Ustanoviti sistem lekture i korekture na ad hoc osnovi ili „na licu mesta“, u sklopu procesa preispitivanja zakonodavstva. Ovim će se osigurati da se sve jezičke verzije

nacrta zakonskih propisa koje se podnose KPUS-u na preispitivanje u potpunosti podudaraju po sadržaju i terminologiji i da je svaka verzija odgovarajućeg kvaliteta;

Ministarstvima:

- Osigurati da je nacrt zakonskih propisa na raspolaganju na službenim jezicima tokom sastanaka ministarskih i međuministarskih radnih grupa (posebno u radnim grupama u kojima učestvuju građansko društvo i šira javnost), i da je svaka verzija u potpunosti u skladu sa svim drugim verzijama i da je odgovarajućeg kvaliteta;
- Dati smernice ili precizno regulisati prevođenje nacrta zakona i amandmana u različitim fazama radnih grupa za izradu zakonskih propisa, pre podnošenja Skupštini Kosova;
- Uvesti praksu lekture i korekture izrađenog/prevedenog zakonskog propisa od strane obučenog prevodilačkog osoblja;
- U slučajevima kada se za prevođenje angažuju podugovarači, osigurati da kriterijumi odabira spoljnih prevodilačkih agencija zaduženih za prevođenje nacrta zakonskog propisa obuhvataju određene profesionalne zahteve (npr. specijalizaciju ili prethodno iskustvo u prevodu pravnih tekstova) i kreirati zajedničku bazu podataka profesionalnih prevodilačkih agencija;
- Stalni sekretar određenog ministarstva trebalo bi da pozove Komisiju za jezike da aktivno učestvuje u izradi određenog zakonskog propisa.

Ministarstvu lokalne uprave:

- Razmotrite obezbeđivanje dostupnosti svih opštinskih akata na svim službenim jezicima određene opštine kao formalni deo njihove nadzorne uloge. U tom smislu, trebalo bi da se zahteva da svi opštinski pravni akti koje opština podnese MLU na preispitivanje zakonitosti budu izrađeni na svim službenim jezicima opštine;
- Dati opštinama savete i smernice u vezi sa njihovom obavezom održavanja ravnopravnog statusa i ravnopravne upotrebe službenih jezika u svom radu, posebno u izradi i objavljivanju svih zakonskih propisa na lokalnom nivou na svim službenim jezicima opštine, bez obzira na demografski sastav;
- Uspostaviti direktniju saradnju sa opštinskim jedinicama za ljudska prava i redovnu koordinaciju sa Komisijom za jezike, i uzeti u obzir njihovu ocenu uzajamne doslednosti različitih jezičkih verzija (nacrta) zakonskih propisa prilikom preispitivanja zakonodavstva;
- Savetovati Ministarstvo za ekonomiju i finansije da predloži adekvatne finansijske resurse za uspostavljanje prevodilačkih jedinica u opštinama (odnosno resurse za zapošljavanje dovoljnog broja kvalifikovanih prevodilaca, organizovanje obuke za izgradnju kapaciteta prevodilaca, adekvatan prostor i opremu).
- Otkloniti nedoslednosti između verzija Zakona o lokalnoj samoupravi na dva službena jezika.

Ministarstvu javne uprave:

- Uspostaviti program za sticanje stručnih kvalifikacija za usmene i pismene prevodioce u javnoj službi, i organizovati – zajedno sa KIJU – obaveznu obuku za izgradnju kapaciteta za sve pismene i usmene prevodioce u javnom sektoru kako bi se osiguralo njihovo stalno stručno usavršavanje;
- Zahtevati određene minimalne kvalifikacije (odnosno obrazovanje ili iskustvo) u procesu izbora prevodilaca koji će biti zaposleni u javnom sektoru;

Komisiji za jezike:

- Pratiti da li kosovske institucije poštuju svoju obavezu vođenja i izdavanja svih službenih dokumenata, uključujući nacрте zakonskih propisa na centralnom i lokalnom nivou, na svim službenim jezicima, i da li je svaka verzija odgovarajućeg jezičkog kvaliteta. U tom smislu, Komisija bi trebalo da saraduje sa opštinskim jedinicama za ljudska prava;
- Pružiti podršku MLU u njegovim aktivnostima preispitivanja zakonitosti tako što će ocenjivati jezičku usklađenost opštinskih pravnih akata;
- Aktivno učestvovati u odabranim radnim grupama za izradu nacрте zakonskih propisa tako što će preispitivati kvalitet i uzajamnu usklađenost različitih jezičkih verzija;
- Povećati svest javnosti o postojećem žalbenom mehanizmu i pravima pojedinaca i zajednica u pogledu upotrebe službenih jezika. U tom smislu energično se podstiču aktivnosti podizanja svesti, u koje su uključeni lokalni mediji i građansko društvo;
- Pratiti da li su prevodilačke jedinice uspostavljene u kosovskim institucijama i angažovati se na redovnoj oceni učinka uspostavljenih prevodilačkih jedinica na centralnom i lokalnom nivou u cilju identifikovanja njihovih potreba za izgradnjom kapaciteta;
- Pomoći u osmišljavanju i držanju odgovarajućih profesionalnih, akreditovanih programa obuke za prevodioce, u saradnji sa jedinicama za ljudska prava, MLU, MJU kao i KIJU.

Za KIJU:

- Obezbediti sveobuhvatnu i redovnu obuku za izgradnju kapaciteta – uključujući stručnu akreditovanu obuku za napredne veštine usmenog i pismenog prevođenja kao i specijalizovanu obuku za pravnu terminologiju – za pismene i usmene prevodioce na centralnom i lokalnom nivou, u saradnji sa Komisijom za jezike, MJU, MLU i jedinicama za ljudska prava, kako bi se osiguralo njihovo stalno stručno usavršavanje.

Lokalni nivo

Opštinama:

- Osigurati da prevodilačka jedinica bude uspostavljena u svakoj opštini i da ima dovoljan broj kvalifikovanog osoblja i adekvatne uslove rada (odnosno prostor i opremu, uključujući rečnike, kompjutere i softver) u cilju efektivnog garantovanja prava na slobodu informisanja;
- Upostaviti jasan postupak za angažovanje spoljnih prevodilačkih kompanija (odnosno usklađenost sa postojećim postupcima raspisivanja tendera, tačnost u pružanju usluga i kvalitet prevoda);
- Voditi i izdavati sva opštinska službena dokumenta, uključujući nacрте zakonskih propisa, na svim službenim jezicima opštine u cilju olakšavanja i podsticanja učešća svih zajednica u procesu izrade;
- Uvesti praksu lekture i korekture izrađenog/prevedenog zakonskog propisa od strane profesionalnih lektora.

Opštinskim jedinicama za ljudska prava:

- Pružiti podršku MLU tako što će razmenjivati informacije o dostupnosti i kvalitetu opštinskih akata na svim službenim jezicima.

Medunarodna zajednica

- Podržati adekvatno finansiranje prevodilačkih jedinica na centralnom i lokalnom nivou i Komisije za jezike;
- Nastaviti sa praćenjem jezičke usklađenosti (nacrt) zakonskih propisa na svim službenim jezicima.